

UiO • Det juridiske fakultet

Det Rettslige Vern for Tekniske Beskyttelsestiltak

Kandidatnummer: 728

Leveringsfrist: 25.04.2014

Antall ord: 15303

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Hva er et Teknisk Beskyttelsestiltak?	3
2	INNHALDET AV RETTSLIGE VERN FOR TEKNISKE BESKYTTELSESTILTAK.....	6
2.1	Omgåelsesforbudet	6
2.2	Opphavsrettslig Relevante Handlinger?	7
2.3	Forbudet mot Midler til Omgåelse	8
2.4	Unntak fra Rettslig Vern av Tekniske Beskyttelsestiltak	11
2.4.1	Forskning i Kryptologi	11
2.4.2	MP3-Loven	12
2.5	Vern av Avgrensningsrettighetene i Åndsverksloven.....	15
2.6	Delkonklusjon	20
3	ER EKSEMPLARFREMSTILLING TIL PRIVAT BRUK EN SUBJEKTIV RETTIGHET?.....	21
3.1	Om Eksempplarframstilling	21
3.1.1	Åndsverksloven § 12	22
3.1.2	Tretrinns testen	28
3.1.3	Tretrinns testen og Åndsverksloven § 12	31
3.1.4	Om Tilgjengeliggjøring for Allmennheten.....	33
3.2	Den praktiske betydningen av vern av tekniske beskyttelsestiltak og den private sfære?	39
3.2.1	Straffeloven § 145	41
3.2.2	Åndsverksloven § 11a	42
3.3	Konklusjon	45
4	LITTERATURLISTE	47
4.1	Lover og Regelverk.....	48
4.1.1	Norske Lover og Forskrifter	48
4.1.2	Multilaterale Konvensjoner	48

4.1.3	EU- og EØS-relaterte regelverk	48
4.1.4	Forarbeider.....	48
4.1.5	Norske Rettsavgjørelser.....	48
4.1.6	Utenlandske Rettsavgjørelser	49
4.1.7	Nettsider	49

1 Innledning

Det jeg ønsker å skrive om i denne oppgaven er forholdet mellom åndsverksloven¹ §§ 2, 11a, 12, 53a og 53b. Dette er henholdsvis reglene for eksemplarframstilling og reglene angående tekniske beskyttelsestiltak. Forholdet mellom disse reglene er sentralt for forståelsen av hvilket rettslig vern et teknisk beskyttelsestiltak har.

Kan eier av eksemplar som forhindrer eksemplarframstilling gjennom teknisk beskyttelsestiltak likevel kreve å få kopiere eksemplaret? Dette er et spørsmål om avgrensningen av opphavsrettighetshavers eksemplarframstillingsrett er subjektiv rettighet. En subjektiv rett er en rettighet som er eid av et rettssubjekt. Eierskap karakteriseres ved at rettssubjektet kan kreve å utøve sin rett gjennom rettsapparatet om rettsutøvelsen forhindres.²

Det er også et spørsmål hva som er innholdet av omgåelsesforbudet og om dette er i strid med eventuell subjektiv rettighet til eksemplarframstilling for privat bruk. Det jeg skal skrive om i denne oppgaven er innholdet av vernet av tekniske beskyttelsestiltak og vernets sammenheng med avgrensningen av opphavsrettshavers rett til eksemplarframstilling.

Hvilket vern tekniske beskyttelsestiltak har er et flersidig spørsmål. Det finnes både en avtalerettslig og en opphavsrettslig side. Jeg vil for det meste ikke gå inn på avtalerettslige spørsmål da disse blir for vidtrekkende. Videre må det skilles mellom analoge og digitale eksemplarer og det må skilles mellom analoge og digitale tekniske beskyttelsestiltak. Til slutt må det skilles mellom fysiske og rent digitale eksemplarer som kun eksisterer som data. Analog er etter normal forståelse motsetningen til digital.

«Digital informasjon er informasjon hvor alle opplysningene (data) er lagret som tall. Datamaskiner er godt egnede til å behandle og lagre digital informasjon. For at datamaskiner skal kunne representere vår vanlige, analoge hverdag, må alle analoge verdier omformes til ett eller flere tall, med andre ord til digital informasjon.»³

Man kan ikke gå ut i fra at digitale eksemplarer er det samme som analoge eksemplarer. Vi har derimot samme lover til å regulere både analoge og digitale eksemplarer. Åndsverksloven

---

¹ Lov 1961 nr.2 (heretter åndsverksloven)

² Selmer/Lilleholdt (2004) s.35

³ http://no.wikipedia.org/wiki/Digital_informasjon

ble skrevet lenge før digitale eksemplarer hadde noen betydning for folk flest. En datamaskin i 1961 kunne fylle en liten bygning og kostet en formue. Selv om åndsverksloven er endret med tiden er digitale eksemplarer fremdeles ganske nye mens opphavsretten er relativt gammel. Dessuten burde det nevnes at «*Analoge tekniske beskyttelsessystemer er imidlertid nok så rudimentære, sammenlignet med digitale, og de leder dessuten ofte til uakseptable kvalitetsreduksjoner i innholdet de er ment å beskytte.*»⁴ Av disse grunnene vil denne oppgaven fokusere på digitale eksemplarer.

Et annet begrep det er nødvendig å nevne er DRM. DRM er en forkortelse for Digital Rights Management. Det er mange ulike definisjoner av hva dette innebærer. De har derimot felles å kontrollere rettigheter.

*Digital Rights Management (DRM) is a class of technologies that are used by hardware manufacturers, publishers, copyright holders, and individuals with the intent to control the use of digital content and devices after sale; there are, however, many competing definitions.*⁵

Opphavsrett er ett av de områdene innenfor jus som tidligst fikk internasjonal regulering (gjennom Bernkonvensjonen av 1886). Norge er tilsluttet Bernkonvensjonen og vår åndsverkslov antas å gjennomføre bestemmelsene konvensjonen inneholder. Dette innebærer at internasjonal rett må tas i betraktning ved tolkning av åndsverksloven.

Norsk rett bygger på det dualistiske prinsipp som innebærer at internasjonal lov ikke har direkte virkning ovenfor norske rettssubjekter. Den norske stat har derimot en plikt til å gjennomføre de internasjonale konvensjoner vi er tilsluttet og har ratifisert. Konsekvensen for tolkning av bestemmelser i norsk lov som gjennomfører internasjonal rett er at slike bestemmelser presumeres å samsvare med den internasjonale rett de gjennomfører.⁶

Det må antas at om det er motstrid mellom internasjonal rett og bestemmelsen i norsk rett som gjennomfører den, så vil det være sentralt om lovgiver har tatt stilling til motstriden. Dette innebærer ikke at den internasjonale regelen automatisk skal gå foran den nasjonale regelen ved ubevisst motstrid. Om de ulike reglene er uforenelige gjennom presumpsjonsprinsippet

---

⁴ Rieber-Mohn 2010 s.24-25

⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Digital_rights_management

⁶ Smith 2009 s.158

tilsier dualitetsprinsippet at internasjonal rett ikke kan få direkte virkning som nasjonal rett. Dette la Høyesterett til grunn i Finanger 1 dommen.⁷ Spørsmålet er mer komplisert men det blir for vidtgående å gå videre inn på det i denne oppgaven.

Ved tolkning av internasjonal rett har normalt kilder utenom konvensjonstekst og rettspraksis begrenset betydning. Det er hovedsakelig konvensjonsteksten og rettspraksis man må forholde seg til da det kun er denne som statene har tilsluttet seg til og har ratifisert. Andre kilder som forarbeider og litteratur kan likevel ha betydning i kraft av kvaliteten på argumentasjonen. Dette følger Wienkonvensjonen av 1969 artikkel 31. Bernkonvensjonen er derimot eldre enn Wienkonvensjonen slik at Wienkonvensjonen ikke kan få direkte anvendelse på tolkning av Bernkonvensjonen.⁸

1.1 Hva er et Teknisk Beskyttelsestiltak?

Teknisk beskyttelsestiltak er et rettslig begrep av sentral betydning for oppgaven. Tekniske beskyttelsestiltak er regulert i åndsverksloven §§ 53a og 53b. Disse paragrafene gir derimot ikke noen definisjon av begrepet teknisk beskyttelsestiltak. Lovgiver mente antageligvis at det ville være tilstrekkelig å definere begrepet i forarbeidene⁹ til loven.

Åndsverksloven §§ 53a og 53b gjennomfører opphavsrettsdirektivet¹⁰ artikkel 6 i norsk rett. Direktivet ble implementert i norsk rett gjennom LOV 2005-06-17 nr.97. Definisjonen av et teknisk beskyttelsestiltak er gitt i opphavsrettsdirektivet artikkel 6(3). Annet punktum sier hva som gjør et teknisk beskyttelsestiltak effektivt. At beskyttelsestiltaket er effektivt er et vilkår for rettslig vern av tekniske beskyttelsestiltak både etter opphavsrettsdirektivet artikkel 6(1) og åndsverksloven § 53a(1).

For the purposes of this Directive, the expression "technological measures" means any technology, device or component that, in the normal course of its operation, is designed to prevent or restrict acts, in respect of works or other subject-matter, which are not authorised by the rightholder of any copyright or any right related to copyright as provided for by law or the sui generis right provided for in Chapter III of Directive 96/9/EC.

---

⁷ Rt.2000 s.1811 (Finanger 1), s.1831.

⁸ Wienkonvensjonen av 1969 Art. 4.

⁹ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.115

¹⁰ Direktiv 2001/29/EF (heretter opphavsrettsdirektivet)

Technological measures shall be deemed "effective" where the use of a protected work or other subject-matter is controlled by the rightholders through application of an access control or protection process, such as encryption, scrambling or other transformation of the work or other subject-matter or a copy control mechanism, which achieves the protection objective.

I denne oppgaven kommer jeg til å benytte begrepene teknisk beskyttelsestiltak, teknisk sperre og teknisk beskyttelsessystem med samme betydning som «technological measures». Disse tre begrepene kan tolkes ulikt. Derimot er det diskutabelt hvor stor forskjellen er når begrepene brukes i sammenheng med tekniske beskyttelsestiltak på digitale eksemplarer.

Definisjonen i opphavsrettsdirektivet art. 6(3) går ut på at enhver form for sperre som er designet for å **forhindre eller begrense handlinger som ikke er autorisert av rettighetshaver av en åndsverksrett eller annen relatert rettighet** er vernet. Ordlyden er tilsynelatende teknologinøytral og fokuserer mer på hva tiltaket er designet for å gjøre. Tiltaket må kontrollere handlinger som ikke er tillatt utført av rettighetshaver.

Bare sperrer som kontrollerer bruk av vernede verk eller relatert rett er vernet. Åndsverket som er vernet med en teknisk sperre må dermed være vernet etter åndsverksloven. Det betyr blant annet at databaser vil være vernet.

At vernet er knyttet til åndsverksloven betyr også at vilkårene for vern etter åndsverksloven må være oppfylt. En teknisk sperre er ikke vernet om vernetiden for åndsverket har gått ut eller om verket ikke oppfyller kravet om verkshøyde. At man kaller noe for en database gjør ikke at en teknisk sperre er vernet om verket ikke oppfyller vilkårene for vern etter åndsverksloven § 43.

At sperren må forhindre handlinger som ikke er autorisert er et noe mer komplisert vilkår. Det kunne tolkes som at alle handlinger krever opphavsrettighetshavers tillatelse. I følge Rieber-Mohn ville det innebære at alle beskyttelsestiltak har rettslig vern og må dermed være en gal tolkning.¹¹ I følge Bechtold må kriteriet tolkes til bare å omfatte handlinger som opphavsrettighetshaver har rett til å autorisere.¹² Det burde derimot legges merke til at det ikke stilles krav til at sperren *bare* må forhindre handlinger som ikke er autorisert og som rettighetshaver

---

¹¹ Rieber-Mohn 2010 s.216

¹² Bechtold 2006b s.387

har rett til å autorisere. Følgene av at et teknisk beskyttelsestiltak kontrollerer mer enn opphavsrettshaver har rett til å autorisere er da trolig kun avtalerettslige og ikke opphavsrettslige.

Etter åndsverksloven § 53a (1) og opphavsrettsdirektivet art. 6 (1) må som sagt det tekniske beskyttelsessystemet være effektivt. Om en teknisk sperre er effektiv beror på om den tillater rettighetshaver å kontrollere bruk av et vernet verk og om sperren oppnår sitt beskyttelsesformål. I følge forarbeidene til åndsverksloven innebærer dette at kun sperrer som reelt sett er sperrer skal være vernet.¹³ *«Et tusjstrøk på selve platen eller ved at en tast på tastaturet til datamaskinen holdes inne i forbindelse med innlesning»* er ikke effektivt.

---

¹³ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.155

2 Innholdet av Rettslige Vern for Tekniske Beskyttelsestiltak

2.1 Omgåelsesforbudet

Etter åndsverksloven § 54(1) bokstav b kan den som forsettlig eller uaktsomt overtrer vernet av effektive tekniske beskyttelsestiltak straffes. Omgåelsesforbudet er dermed en subjektiv rettighet for opphavsrettshaver. Dette er ikke tvilsomt. Om en slik subjektiv rett forhindrer all omgåelse er et annet spørsmål. Innholdet av den subjektive retten er nærmere bestemt i åndsverksloven.

Det er forbudt å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer som rettighetshaver eller den han har gitt samtykke benytter for å kontrollere eksemplarframstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten av et vernet verk.¹⁴

Like ovenfor er hovedregelen for vern av tekniske beskyttelsestiltak i norsk rett. Vernet av tekniske beskyttelsestiltak går ut på et forbud mot å omgå det effektive tekniske beskyttelsestiltaket. Etter ordlyden gjelder omgåelsesforbudet ovenfor tekniske beskyttelsestiltak som kontrollerer eksemplarframstilling eller tilgjengeliggjøring for allmenheten.

Rognstad definerer omgåelse som «... enhver handling som har som følge at den effektive tekniske beskyttelsen ikke lenger virker som en beskyttelse. Det er nærliggende med å sammenlikne med brudd på en lås.»¹⁵

Loven stiller vilkåret at beskyttelsestiltaket kontrollerer eksemplarframstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten. Dette er en referanse til opphavsrettighetshavers økonomiske rettigheter etter åndsverksloven § 2. Hovedregelen er dermed at man ikke kan omgå tekniske beskyttelsestiltak som verner om opphavsrettighetshavers rettigheter. Eksemplarframstillingsretten er avgrenset av retten til eksemplarframstilling til privat bruk. Om retten til eksemplarframstilling til privat bruk også er en subjektiv rettighet kan man tolke vernet av tekniske beskyttelsestiltak til at man kan omgå et teknisk beskyttelsestiltak for å gjøre ek-

---

¹⁴ Åndsverksloven § 53a(1)

¹⁵ Rognstad (2009) s.380

semplarfremstilling til privat bruk. Vernet av tekniske beskyttelsestiltak behøver ikke være i strid med retten til eksemplarfremstilling til privat bruk.

2.2 Opphavsrettslig Relevante Handlinger?

Ordlyden av åndsverksloven § 53a (1) er relativt klar på ett punkt. Det er ikke objektivt grunnlag for å begrense vernet av tekniske beskyttelsestiltak til opphavsrettslig relevante handlinger. Ordlyden av loven tilsier ikke at tekniske beskyttelsestiltak som verner om mer enn retten til eksemplarfremstilling eller tilgjengeliggjøring for allmennheten ikke er vernet.

I følge forarbeidene er det avgjørende om det tekniske beskyttelsestiltaket kontrollerer opphavsrettslig relevante handlinger.¹⁶ Forarbeidet til loven presiserer at det ikke kan trekkes et skarpt skille mellom sperrer som kontrollerer opphavsrettslig relevante handlinger og sperrer som ikke gjør det. Det ble i utgangspunktet forutsatt i forarbeidene at vern av tekniske beskyttelsestiltak skulle være begrenset til opphavsrettslig relevante handlinger. Etter noe diskusjon frem og tilbake kom man likevel frem til at utilsiktede virkninger av en teknisk sperre ikke kan bety tap av rettslig vern.

Sett fra den andre siden så kan ikke alle sperrer har rettslig vern om de kontrollerer eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten. Det ville det satt opphavsrettshaver i samme posisjon som lovgiver. Opphavsrettighetshaver ville da kunne vilkårlig utvide sine rettigheter som det måtte passe ham ved å inkludere kontroll av eksemplarfremstilling i det tekniske beskyttelsestiltaket.

Forarbeidene sier at tekniske beskyttelsessystemer som utelukkende hindrer privat fremføring av opphavsrettslig beskyttet materiale ikke vil være vernet.¹⁷ Dette innebærer at rene tilgangskontroller ikke har rettslig vern mot omgåelse. Utsagnet ble kritisert av Rognstad fordi et slikt resultat ikke kan utledes av begrepet opphavsrettslig relevant handling eller lovtekstens ordlyd. Konseptet opphavsrettslig relevant handling er utledet av begrepene eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring for allmennheten, ikke av avgrensningen av disse rettighetene.¹⁸ En slik avgrensning av det rettslige vernet har liten praktisk betydning da de fleste tekniske beskyttelsestiltak ikke er begrenset til tilgangskontroll av vernet verk.

---

¹⁶ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.115

¹⁷ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.116

¹⁸ Rognstad (2009) s.381

Det er vanskelig å trekke en konkret grense for hvilke tekniske beskyttelsestiltak som har rettslig vern utover at rene tilgangskontroller ikke skal ha rettslig vern. Forarbeidene uttaler at tekniske beskyttelsessystemer ikke skal ha vern om de griper inn i forhold som burde være regulert i avtale.¹⁹ Det man er etterlatt med blir da at et teknisk beskyttelsestiltaks rettslige vern vil bero på hva som er avtalt.

2.3 Forbudet mot Midler til Omgåelse

En DVD har normalt en kopisperre. Denne sperren forhindrer ikke en kopi i seg selv. Sperren er en nøkkelkode lagret på DVD-platen som gjør at en kopi ikke kan brukes med mindre den også har nøkkelkoden. Problemet med det er at denne kopisperren ble etter kort tid funnet ut hvordan man skulle bryte. Koden kan ikke endres fordi da ville ikke eldre DVD-spillere kunne avspille nye DVD-er.²⁰

Det er derimot ikke alle som kan omgå et teknisk beskyttelsestiltak. Å bryte en kopisperre er normalt bortenfor ferdighetene til det store flertall. Det krever kunnskap om programmering og programmeringsspråk. Slik kunnskap krever lang erfaring eller særlig utdanning. Spesielt med tanke på at hverken programmering eller programmeringsspråk er nødvendig eller oppfordres å ha kjennskap til for å bruke digital teknologi normalt.

Nettopp på grunn av hvor komplekst det kan være en omgå en sperre er et forbud mot midler til omgåelse av tekniske beskyttelsestiltak av langt større praktisk anvendelse enn forbudet mot omgåelse i seg selv. Det store flertall vil normalt ikke kunne bryte en kopisperre om de ikke hadde fått verktøyet til det fra en annen med særlig kunnskap.

Åndsverksloven § 53a (2) lyder dermed som følgende:

Det er videre forbudt å:

- a) selge, leie ut eller på annen måte distribuere,*
- b) produsere eller innføre for distribusjon til allmennheten,*
- c) reklamere for salg eller utleie av,*
- d) besitte for ervervsmessige formål, eller*
- e) tilby tjenester i tilknytning til*

---

¹⁹ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.117

²⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Copy_protection (Other Digital Media)

innretninger, produkter eller komponenter som frembys med det formål å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer, eller som kun har begrenset ervervsmessig nytte for annet enn slikt formål, eller som i hovedsak er utviklet for å muliggjøre eller forenkle slik omgåelse.

Det rettslige vern for tekniske beskyttelsestiltak består ikke bare av vern av beskyttelsestiltaket i seg selv men også et forbud mot distribusjon, produksjon for allmennheten og besittelse for ervervsmessige formål midler som kan brukes til omgåelse eller forenkling av omgåelse.

Rognstad påpeker at den samme avgrensningen av effektive tekniske beskyttelsestiltak til opphavsrettslige relevante handlinger gjelder også for forbudet mot omgåelsesverktøy. Omgåelsesverktøy som omgår rene tilgangskontroller er dermed ikke omfattet av forbudet. Sonefrie DVD-spillere er for eksempel ikke forbudt.²¹ Som med omgåelsesforbudet er omgåelsesverktøysforbudet heller ikke begrenset til *bare* opphavsrettslige relevante handlinger.²²

Forbudet mot midler til omgåelse ser i ut til å forhindre enhver form for distribusjon av midler til omgåelse inkludert reklame for middel til omgåelse. Det å produsere eller innføre et middel til omgåelse er i seg selv ikke ulovlig med mindre hensikten er «distribusjon til allmennheten». Det er ganske forståelig. Produksjon til private formål er dermed ikke forbudt etter denne bestemmelsen. Om middel til omgåelse eller forenkling av omgåelse ikke spres til allmennheten vil man ikke medvirke til omgåelse. Privat produksjon i seg selv er ikke opphavsrettslig relevant når den ikke medvirker til at noen teknisk sperre blir omgått.

En noe tvilsom side av omgåelsesverktøysforbudet er at distribusjon må tolkes vidt.²³ At overføring av fysisk eksemplar eller overføring gjennom nettverk skal regnes som distribusjon sier da kanskje seg selv. Det som er tvilsomt er om også linking til en webside der man finner et omgåelsesverktøy skal regnes som distribusjon. Problemet er at en såpass utvidende tolkning trolig vil stride mot åndsverksloven § 11a. Rognstad sier likevel at forbudet kan tilsi en slik løsning.²⁴

---

²¹ Rognstad (2009) s.382

²² Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.120

²³ Ibid

²⁴ Rognstad (2009) s.383

Forarbeidene sier at «til allmennheten» skal tolkes snevert. Kun «rent private» handlinger skal falle utenfor.²⁵ Den nøyaktige betydningen av dette spesifiseres ikke annet enn at enhver form for overføring av eiendomsrett eller bruksrett av et middel til omgåelse innebærer distribusjon til allmennheten. Enhver form for produksjon eller innføring som fører til distribusjon av middel til omgåelse er utelukket. Distribusjon til venner og bekjente må trolig da regnes som «til allmennheten».

Besittelse av middel til omgåelse av et teknisk beskyttelsestiltak er lov så lenge det ikke er av «erhvervsmessig formål». Man kan altså ikke besitte et middel til omgåelse av tekniske sperrer om besittelsen er en del av ervervsvirksomhet. Den nøyaktige betydning av «erhvervsmessig formål» er ikke spesifisert i lov eller forarbeid. I forarbeidene er det derimot sagt at uttrykket skal avgrense mot rent privat befatning med omgåelsesutstyr.²⁶ Ikke så mye mer enn utgangspunktet kan utledes av dette.

Forbudet mot midler til omgåelse har et innbakt unntak. Som egentlig ikke er et unntak. Om et middel til omgåelse eller forenkling av omgåelse ikke har som formål til å brukes til omgåelse vil det ikke falle inn under forbudet. Et omgåelsesmiddel er derimot likevel forbudt om det *kun* har begrenset nytte til annet enn omgåelse av effektive tekniske beskyttelsestiltak.

Dette innebærer en helhetsvurdering av formålet med innretning, produkt eller komponent med hensyn til om slik innretning produkt eller komponent bare har begrenset nytte for andre formål. Den nærmere betydningen av dette er ikke spesifisert i forarbeid eller dom. Om et middel bare har begrenset nytte er et veldig subjektivt vilkår. I hvilken grad en person kan eller ikke kan anvende et middel til omgåelse til omgåelse vil bero på personen selv. At et middel ikke *kun* har begrenset nytte til annet vil imidlertid gjøre vurderingen enklere.

En datamaskin kunne for eksempel regnes som et middel til omgåelse om man har de relevante ferdighetene. En datamaskin kan derimot brukes til langt mer enn *kun* omgåelse av tekniske sperrer uavhengig av hvem som bruker datamaskinen.

---

²⁵ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.121

²⁶ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.155

2.4 Unntak fra Rettslig Vern av Tekniske Beskyttelsestiltak

2.4.1 Forskning i Kryptologi

Bestemmelsene i åndsverksloven § 53a skal etter tredje ledd første punktum ikke være til hinder for forskning i kryptologi. Denne bestemmelsen har blant annet støtte i opphavsrettsdirektivets fortale som spesifikt sier at rettslig vern av effektive tekniske beskyttelsestiltak ikke skal være til hinder for forskning i kryptologi.²⁷

Kryptologi er vitenskapen om sikker kommunikasjon.²⁸ Det er typisk gjennom kryptologi tilgang til informasjon og data begrenses. Å forske på hvordan tekniske beskyttelsestiltak brytes og hvordan de er konstruert er viktig for å forhindre at tekniske beskyttelsestiltak blir omgått. Det er denne vitenskapen som skal beskyttes.

Forskning innebærer normalt målrettet systematisk virksomhet for å frembringe ny kunnskap og viten. Dette kunne rette tankene mot virksomhet drevet offentlig eller privat. Forskningsresultater blir normalt publisert eller brukt til legitim virksomhet.

I følge forarbeidene behøver man ikke å ha tilknytning til en forskningsinstitusjon. Årsaken er at mange innenfor feltet kryptologi lærte sine ferdigheter utenfor virksomheter, forskningsinstitusjoner og skoler.²⁹ Dette innebærer at «forskning» skal tolkes utvidende. Når man skal lære seg kryptologi er det vanlig å skaffe seg et operativsystem der programkoden er leselig. Etter man har lært seg et eller flere grunnleggende programspråk lærer man ofte seg selv å plukke fra hverandre og strukturere programmer osv. Det finnes utdanningsprogrammer som lærer bort de samme ferdighetene og det finnes virksomheter som forsker på kryptologi. Det å lære seg selv kryptologi er en legitim søken etter kunnskap som ikke i seg selv burde forbys.

Om «forskning» tolkes alt for vidt kan det innebære at unntaket for forskning i kryptologi brukes for å legitimere all omgåelse. I følge forarbeidet må det gjøres en konkret vurdering av om forskningen publiseres og om den kun brukes til innretninger som omgår eller forenkler omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer.³⁰ En annen måte å si det på kunne kanskje være at kunnskap må være målet med «forskningen» og ikke omgåelse av effektive tekniske beskyttelsestiltak.

Dette unntaket har trolig ingen betydning for eksemplarframstilling til privat bruk.

---

²⁷ Opphavsrettsdirektivet fortale 48

²⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/Cryptography>

²⁹ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.121

³⁰ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.122

2.4.2 MP3-Loven

I åndsverksloven § 53a tredje ledd annet punktum finner man halvparten av den såkalte MP3-loven. Den andre halvparten finner man i åndsverksloven § 12 (4). Regelen i § 53a(3) er særlig interessant fordi den tilsynelatende nettopp åpner for eksemplarframstilling til privat bruk.

Bestemmelsen i første ledd skal heller ikke være til hinder for privat brukers tilegnelse av lovlig anskaffet verk på det som i alminnelighet oppfattes som relevant avspillingsutstyr.³¹

Regelen ble kalt MP3-loven da den kom i en tid der digital teknologi nettopp hadde kommet til det punktet at CD-er hadde begrenset plass i forhold til hva en håndholdt datamaskin hadde. Det var enklere å overføre musikk fra CD til en harddisk som kunne inneholde et titalls CD-er. Filtypen som typisk ble brukt het «MP3».

Tolkningen av «privat brukers tilegnelse» og «lovlig anskaffet verk» er tilsynelatende lite problematisk. Privat brukes tilegnelse sikter ganske åpenbart til privat bruk. «Lovlig anskaffet verk» sikter til eksemplarer som ikke er stjålet og som er ervervet gjennom avtale eller annen lovlig eiendomsovergang. Det som har vist seg som problematisk er tolkningen av «det som i alminnelighet oppfattes som relevant avspillingsutstyr».

MP3-lovens opprinnelige formål var ikke å tillate kopiering fra CD til MP3. Det står spesifikt skrevet i forarbeidene til loven at en MP3-spiller ikke er relevant avspillingsutstyr for en CD.³² Kun CD-spillere skulle kunne brukes til å spille av CD-er. Begrepet «relevant avspillingsutstyr» skulle tolkes snevert. Bare om en CD ikke kan brukes på en normal CD-spiller har man etter regelen rett til å omgå teknisk beskyttelsestiltak for å bruke CD-en. Om en DVD ikke kan brukes på en normal DVD-spiller har man rett til å omgå teknisk beskyttelsestiltak for å bruke DVD-en på DVD-spiller.

En snever tolkning av «alminnelig avspillingsutstyr» møtte derimot stor protest fra både plateselskapene og folket.³³ Det ble da sagt i senere forarbeider at MP3-spiller er relevant avspillingsutstyr.

---

³¹ Åndsverksloven § 53a(3), annet punktum

³² Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.119

³³ <http://www.vg.no/rampelys/datakriminalitet/norsk-ungdom-gjoer-opproer-mot-foreslaatt-mp3-lov/a/266560/>

lingsutstyr for musikk. Begrunnelsen var at «... *det ikke er rimelig at forbrukerne skal bære ulempene for at bransjen ikke har ferdigutviklet den teknologi som de selv mener vil gi en rimelig løsning ved bruk av kopisperrer.*»³⁴ Realiteten var nå kanskje heller at en meget snever tolkning av «alminnelig avspillingsutstyr» innebar et forbud mot bruk av digital teknologi som ingen var interessert i å følge.

Det å tillate overføring fra CD til MP3-spiller står likevel ikke fullstendig uten støtte utover at folket ikke var spesielt interessert i å følge et forbud mot slik eksemplarframstilling. MP3-loven er likevel ikke fullstendig uten støtte fra opphavsrettsdirektivet. Det er sagt i fortalen til opphavsrettsdirektivet at:

«... legal protection should be provided in respect of technological measures that effectively restrict acts not authorised by the rightsholders of any copyright...without, however, preventing the normal operation of electronic equipment and its technological development.

*Such legal protection implies no obligation to design devices, products, components or services to correspond to technological measures, so long as such a device, product, component or service does not otherwise fall under the prohibition of article 6.»*³⁵

Betydningen av et slikt utsagn er at det må trekkes en grense mot å forhindre normal bruk og utvikling av elektronisk utstyr. Ordlyden av andre del av utsagnet taler for at man ikke har noen plikt til å tilpasse elektronisk utstyr til tekniske sperrer. Om noe taler utsagnet ovenfor for at opphavsrettshaver har en plikt til å ta hensyn til bruk og utvikling av elektronisk utstyr når han anvender et teknisk beskyttelsestiltak. Men om en slik plikt gir rett til omgåelse vil bero på om det tekniske beskyttelsestiltaket utelukkende forhindrer privat fremføring og ikke etter utsagnet i opphavsrettsdirektivets fortale alene.³⁶

Det kan bemerkes at det er et gjennomgående syn i både åndsverksloven og opphavsrettsdirektivet at opphavsrettshavers rettigheter først og fremst er relatert til verket og ikke til hvordan teknologi blir brukt. Se for eksempel åndsverksloven § 11a og opphavsrettsdirektivet art. 5(1) om retten til midlertidig eksemplarframstilling.

---

³⁴ Innst.O.nr.103 (2004-2005) s.38-39

³⁵ Opphavsrettsdirektivets fortale 48

³⁶ Jf. 2.2

Bruk av musikk skjer hovedsakelig gjennom digitalt avspillingsutstyr. Man kunne faktisk gå så langt som å si at en CD-spiller etter loven ikke er relevant avspillingsutstyr for CD-er da de fleste CD-spillere ikke har vært i bruk på snart 5 år. Det er for tungvint å bruke CD-er direkte da de gjerne er like store om ikke dobbelt så store som digitalt avspillingsutstyr. Normalt digitalt avspillingsutstyr kan i dag lagre flere hundre CD-er på en minnebrikke som er mindre enn et barns tommelnegl. Om man forhindret digital eksemplarframstilling fra CD-er ville man forhindre normal bruk av ellers lovlig elektronisk utstyr. Et slikt forbud kan vanskelig sies å være forenelig med opphavsretten. Å tvinge noen til å bruke gammeldagse CD-spillere for å høre på musikk er en ulempe det ikke er rettferdig å pålegge forbrukerne.

Å tillate omgåelse på grunnlag av at et teknisk beskyttelsestiltak griper inn i normal bruk og utvikling har som sagt ikke støtte i ordlyden til opphavsrettsdirektivets artikkel 6. Det kan derimot tolkes inn i forarbeidenes uttalelser om alminnelig avspillingsutstyr. Men dette ville ikke nødvendigvis gi bestemmelsen noen videre anvendelse.

Hva som ellers skulle regnes som relevant avspillingsutstyr utover digitalt avspillingsutstyr for CD-er ble det ikke sagt noe om. Det man står igjen med nå er da fremdeles en snever tolkning av «relevant avspillingsutstyr». Rieber-Mohn poengterer at hverken forarbeidene eller loven avgjør om «relevant avspillingsutstyr» er en subjektiv eller objektiv norm.³⁷ Det blir ikke sagt noe om den subjektive oppfatningen blant brukerne skal legges til grunn eller om det skal finnes noen objektiv målestokk for hva som er relevant avspillingsutstyr.

En snever tolkning av «relevant avspillingsutstyr» kan sies frata loven all hensikt utover å gjøre bruk av MP3-spillere lovlig. Et teknisk beskyttelsestiltak som forhindrer privat bruk av en CD på en CD-spiller vil ikke ha rettslig vern i utgangspunktet. Rene tilgangskontroller skal, som tidligere sagt, ikke ha rettslig vern.

Rieber-Mohn skriver videre at:

«Det kan spørres om unntaket i § 53a tredje ledd annet punktum i det hele tatt er forenelig med opphavsdirektivet. Bestemmelsen i art. 6 inneholder ingen klar hjemmel for en slik avgrensning, og direktivet synes derfor i utgangspunktet å kreve et reservasjonsfritt forbud mot omgåelse.»³⁸

---

³⁷ Rieber-Mohn (2010) s.235

³⁸ Rieber-Mohn (2010) s.237

Den rimelige tolkningen av «MP3-loven» blir da at «relevant avspillingsutstyr» må tolkes snevert. «MP3-loven» sin anvendelse blir dermed omgåelse for eksemplarframstilling til privat bruk når det tekniske beskyttelsestiltak strider mot avtale eller når sperren er en ren tilgangskontroll.

MP3-loven har ytterligere ett problem. Etter opphavsrettsdirektivet artikkel 6(4) jf. artikkel 5(2) bokstav b kan det bare gjøres unntak fra opphavsrettighetshavers rett til permanent eksemplarframstilling om rettighetshaver mottar rettferdig kompensasjon. Det sies at det skal tas hensyn til om tekniske beskyttelsestiltak er anvendt ved vurdering av hva som er rettferdig kompensasjon.³⁹

«Fond for lyd og bilde» forvalter en del av kompensasjon for eksemplarframstilling til privat bruk av lyd og bilde. For å få kompensasjon fra «Fond for lyd og bilde» forutsettes det at man ikke har utstyrt verket med *noen* form for kopisperre.⁴⁰ «Fond for lyd og bilde» stiller ikke noe krav til en vurdering av om det tekniske beskyttelsestiltaket er vernet eller i hvilken grad kopiering til privat bruk likevel finner sted. Det kan stilles spørsmål til om slik praksis er i tråd med opphavsrettsdirektivet. Et blanko-avslag er noe fundamentalt annet enn *å ta hensyn* til det tekniske beskyttelsestiltaket ved vurdering av rettferdig kompensasjon.

Det at opphavsmenn ikke får rettferdig kompensasjon for eksemplarframstilling til privat bruk innebærer at det heller ikke er noen anledning til å ha en unntaksregel for eksemplarframstilling til privat bruk når vernet teknisk beskyttelsestiltak er anvendt. At opphavsrettshaver får rettferdig kompensasjon er et vilkår for å kunne gjøre et unntak for privat bruk.

Resultatet er igjen at «MP3-loven» må tolkes meget snevert i den grad den skulle gi rett til omgåelse av noe teknisk beskyttelsestiltak for eksemplarframstilling til privat bruk.

2.5 Vern av Avgrensningsrettighetene i Åndsverksloven

Fjerde ledd av åndsverksloven § 53a sier som følgende:

«Bestemmelsene i første ledd skal ikke være til hinder for eksemplarframstilling etter § 16.»

---

³⁹ Opphavsrettsdirektivets forale 39

⁴⁰ <http://kulturradet.no/stotteordninger/flb-prosjektstotte>

Forbudet mot omgåelse av effektive tekniske sperrer skal ikke være til hinder for eksemplarframstilling etter åndsverksloven § 16. Åndsverksloven § 16 er en *forskriftshjemmel* for eksemplarframstillingsrett for arkiv, bibliotek, undervisningsinstitusjoner og forskningsinstitusjoner. Forbudet mot omgåelse av effektive tekniske sperrer skal dermed ikke være til hinder for eksemplarframstilling ved nevnte institusjoner.

Tilhørende forskrift til åndsverksloven § 16 er forskrift av 2001 nr. 1563. Paragrafer 4-15 til 4-20 regulerer nemndsbehandling av tvister vedrørende bruk av verk og arbeider når effektive tekniske beskyttelsessystemer er anvendt. Utover dette blir det ikke sagt noe konkret om hva åndsverksloven § 53a fjerde ledd gir rett til. Innholdet av unntaket er usikkert og uavklart i både rettspraksis og teorien.

Det som kan sies er at regelen har grunnlag i opphavsdirektivet artikkel 6(4) jf. 5(2) bokstav b som gir mulighet til å gjøre unntak fra forbud mot omgåelse for arkiv, biblioteker, osv. Artikkel 6(4) sier derimot at slikt unntak bare kan gjøres «... *in the absence of voluntary measures taken by the rightsholders, ...*» Unntak fra forbud mot omgåelse av teknisk sperre kan bare finne sted i fravær av frivillige løsninger.

At lovlig omgåelse forutsetter et fravær av frivillige løsninger innebærer at opphavsrettshaver må ha blitt gitt en mulighet til en frivillig løsning. Om man ikke forsøker å få til en frivillig løsning kan det ikke sies å være et fravær av frivillig løsning. Om man ikke hadde en plikt til å undersøke muligheten for frivillig løsning vil det ikke ha noen hensikt å gjøre fravær av frivillig løsning til et vilkår for unntak. Museer, biblioteker osv. kan bare omgå en vernet teknisk sperre om opphavsrettshaver er gitt mulighet til frivillig eksemplarframstilling.

Åndsverksloven § 53b er hovedregelen for vern av avgrensingsreglene når et teknisk beskyttelsestiltak er anvendt. Første ledd lyder som følgende:

«Rettighetshaver skal påse at den som har lovlig tilgang til et vernet verk, uten hinder av effektive tekniske beskyttelsessystemer kan gjøre bruk av verket, herunder fremstille nye eksemplarer, i henhold til §§ 13a, 15, 16, 17, 17a, 21, 26-28 og 31.»

Avgrensingsrettighetene som har vern gjennom § 53 b er tvangslisens for bruk til undervisning, opptak av verk innen helseinstitusjoner, eksemplarframstilling for bibliotek, arkiv, museer, eksemplarframstilling for funksjonshemmede, fremføring i undervisning osv.

Det burde legges merke til at åndsverksloven § 12 ikke er spesifikt nevnt. Ut i fra det ville man tenke at eksemplarframstilling til privat bruk ikke er omfattet. I forarbeidene blir det sagt at ut i fra en helhetsvurdering kan ikke regelen få anvendelse på privatbrukskopiering. Delvis fordi digitalisering av verk er en trussel mot opphavsrettighetshavers rettigheter og delvis fordi forbrukere allerede har en rett til å omgå tekniske beskyttelsestiltak etter åndsverksloven § 53a tredje ledd annet punktum.⁴¹ Det kan da se ut som at reglene om vern av tekniske beskyttelsestiltak ikke regner eksemplarframstilling til privat bruk som en subjektiv rettighet. Men det spørsmålet er enda ikke gitt svar på uten å se nærmere på åndsverksloven § 12.

Sitatretten er heller ikke nevnt. Det kan derimot ikke tenkes at et teknisk beskyttelsestiltak kan forhindre sitering uten fullstendig forhindring av bruk. Det er da fullstendig unødvendig å nevne sitatretten i denne loven. Om teknisk beskyttelsestiltak som forhindrer sitering likevel skulle eksistere ville man trygt kunne anta at loven får anvendelse.

Den som har rett til å bruke et verk utledet av åndsverksloven § 53b skal kunne gjøre det uten hinder av tekniske beskyttelsestiltak. Det er poengtert at bruk innebærer også eksemplarframstilling. Opphavsrettshaver har etter denne paragrafen en plikt til ikke å forhindre slik bruk.⁴²

Det kan derimot ikke sies at denne plikten gir en rett til å omgå en teknisk når sperren forhindrer bruk. Regelen er i følge forarbeidene ment til primært å promotere frivillige løsninger.⁴³ Opphavsrettshaver har en plikt til å legge til rette for at tekniske beskyttelsestiltak ikke er til hinder av grensningsreglene. Denne plikten skal ikke innebære en rett til omgåelse av teknisk beskyttelsestiltak for den som har en rett til bruk etter en avgrensningsregel. Dette er i samsvar med at vern av avgrensningsrettigheter har grunnlag i opphavsdirektivets artikkel 6(4) som nevnt ovenfor.

Innholdet av opphavsrettshavers plikt er i er beskrevet i opphavsdirektivets forale avsnitt 51. Om det ikke kommer i stand noen frivillig løsning innen rimelig tid så skal opphavsrettshaver pålegges å gjøre det mulig for den med en avgrensningsrettighet å utøve sin rett. Dette skal ikke innebære at det tekniske beskyttelsestiltaket mister sitt rettslige vern. Åndsverksloven § 53b er dermed ikke en rett til omgåelse av teknisk beskyttelsestiltak. Opphavsrettighetshaver

---

⁴¹ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.128

⁴² Rognstad (2009) s.389

⁴³ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.125

blir pålagt å sørge for at hans tekniske beskyttelsestiltak ikke er til hinder for avgrensningstighetene.

«Dersom rettighetshaver etter begjæring fra berettiget etter bestemmelsene ovenfor ikke gir tilgang som nevnt i første ledd, kan han etter begjæring fra den berettigede pålegges å gi slike opplysninger eller annen bistand som er nødvendig for å muliggjøre bruk av verket i samsvar med formålet. Begjæring rettes til nemnd opprettet av departementet etter regler som Kongen gir. Nemnda kan i tillegg til pålegg som nevnt, bestemme at berettiget etter nevnte bestemmelser uten hinder av § 53a kan omgå anvendte tekniske beskyttelsessystemer dersom rettighetshaver ikke overholder den frist nemnda setter for å etterkomme pålegget.»⁴⁴

Åndsverksloven § 53b andre ledd beskriver hvordan håndhevelse av plikten i første ledd skal gjennomføres. Dersom rettighetshaver ikke oppfyller sin plikt etter første ledd kan han etter begjæring fra berettigede pålegges å gi opplysninger eller bistand som er nødvendig for bruk av verket.

Som nevnt tidligere må opphavsretthaver gis mulighet til å oppfylle sin plikt innen rimelig tid. Det skal i følge forarbeidene ikke være mulig å bruke tvang som utgangspunkt. Det er først når frivillig løsning ikke kommer i stand at det skal være mulighet til å bruke tvang. Frivillig løsning skal være utgangspunktet med tvang kun som ris bak speilet.⁴⁵

Begjæring om å pålegge rettighetshaver å gi opplysninger eller bistand til bruk av verk skal rettes til nemd opprettet av departementet. Her siktes det til nemd opprettet gjennom forskrift av 2001 nr. 1563 kapittel 4. Særlig §§ 4-15 til 4-20. Forskrift til åndsverksloven beskriver her hvordan nemden skal settes sammen og hvilke krav den skal behandle.

I åndsverksloven § 53b annet ledd er det også sagt at nemden kan gi berettigede rett til å omgå tekniske beskyttelsestiltak om opphavsrettshaver ikke overholder den frist som nemnden setter for å etterkomme pålegget. Omgåelsesrett er dermed først mulig som tertiær løsning. Dette innebærer at omgåelse bare skal finne sted om annen løsning ikke kan komme i stand.

---

⁴⁴ Åndsverksloven § 53b(2)

⁴⁵ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.125

Forarbeidene never at rett til omgåelse etter åndsverksloven § 53b er nødvendig for at opphavsrettshaver ikke skal kunne avgrense omfanget av avgrensningsreglene. Om opphavsrettshaver for eksempel hører til i utlandet eller nekter å etterkomme et pålegg så skal ikke det avskjære avgrensningsrettigheten.⁴⁶ Selv om omgåelsesrett skal være siste løsning skal ikke adgangen til å gi slik rett være snever.

Åndsverkslovens § 53b tredje ledd bestemmer at dokumenter med avleveringsplikt etter pliktavleveringsloven alltid skal utstyres med nødvendig informasjon for omgåelse av tekniske beskyttelsestiltak. Etter pliktavleveringsloven § 1 er dette dokumenter med allment tilgjengelig informasjon til nasjonale samlinger.

«Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke der vernet verk på avtalte vilkår ved overføring stilles til rådighet for allmennheten på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.»⁴⁷

Den naturlige tolkningen er at åndsverksloven § 53b ikke skal gjelde for «veiw-on-demand»-tjenester og andre typer direktebrukstjenester. Typiske tilfeller er tjenester som lar deg se film eller høre på musikk gjennom internett. Slike tjenester baserer seg hovedsakelig på midlertidig eksemplarfremstilling. Man registrerer seg med brukernavn og passord på tjenestens program eller nettside. Tjenesten gir da direkte tilgang til å bruke enkelte eller en samling verk etter avtale. I motsetning til den klassiske bruksrett gjennom eksemplar innebærer «view-on-demand» en direkte bruksrett. Eksemplaret i seg selv har kun begrenset betydning. Det som har betydning er hvilke verk som er inkludert i retten til bruk av verk.

Forarbeidet til loven sier ikke så mye mer enn at åndsverksloven § 53b kun skal gjelde verk inkorporert i fysiske produkter.⁴⁸ Siste ledd av § 53b sier at bestemmelsene i § 53b ikke skal gjelde for dataprogrammer.

Rent praktisk kan en slik innsnevring av åndsverksloven § 53b innebære at avgrensningsrettighetene vil bli avkortet i nærmere fremtid. Mye av normal bruk av musikk skjer nå typisk gjennom «Spotify» eller lignende tjeneste og ikke gjennom kjøp av fysiske kopier. Det sam-

---

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ Åndsverksloven § 53b(4)

⁴⁸ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.157

me er i ferd med å skje med andre verk. Grafill kåret for eksempel en digital bok til årets vakreste bok, en bok som bare finnes i digitalt format.⁴⁹

På den andre siden er det normalt ikke nødvendig for bruk å omgå et teknisk beskyttelsestiltak på en tjeneste som kun handler om bruk av verk. Om noe så oppfordrer slike tjenester til permanent og midlertidig eksemplarframstilling. Uansett vil regelen ikke passe til å regulere dataprogrammer eller direktebrukstjenester.

2.6 Delkonklusjon

Forbudet mot omgåelse ser ut til å være ganske omfattende. Ut i fra åndsverkslovens kapittel 6a er tilsynelatende ingen direkte rett til omgåelse med mindre det tekniske beskyttelsestiltaket mangler rettslig vern. For at et effektivt teknisk beskyttelsestiltak skal mangle rettslig vern må det kontrollere bruksrestriksjoner som ikke er vedtatt i avtale eller utelukkende hindre privat fremføring.

En rett til eksemplarframstilling til privat bruk er heller ikke en avgrensingsrett som er tilgodesett av plikten til ikke å tilsidesette avgrensingsrettigheter i åndsverksloven § 53b.

---

⁴⁹ http://www.dagbladet.no/2014/03/28/kultur/bok/litteratur/arets_vakreste_boker/bokdesign/32516899/

3 Er Eksemplarframstilling til Privat Bruk en Subjektiv Rettighet?

3.1 Om Eksemplarframstilling

Innholdet av retten til eksemplarframstilling er lovfestet i åndsverksloven § 2 og avgrenset i kapittel 2. Det første man må huske er at avgrensningsrettighetene i åndsverksloven kapittel 2 følger av åndsverksloven § 2 og er ikke unntaksregler.⁵⁰ Om en rettighet også er en subjektiv rettighet vil som sagt før bero om rettssubjekt kan kreve sin rett utøvd gjennom rettsapparatet.⁵¹

Eksemplarframstilling anvender en noe annen lovteknisk løsning enn tilgjengeliggjøring for allmennheten. Tilgjengeliggjøring for allmennheten er den grunnleggende opphavsretten. Det franske opphavsrettdekretet av 1793 gav for eksempel opphavsmenn rett til å selge eller la andre distribuere *verket*. Datidens eksemplarframstillingsrett gav bare opphavsrettshaver rett til å beslaglegge kopier for å forhindre konkurrerende offentlig utnyttelse av verket.⁵²

En av de grunnleggende avgrensningsreglene av eksemplarframstillingsretten finner man i åndsverksloven § 12. Det opprinnelige formålet til åndsverksloven § 12 var å «skrive av noter til sitt private bruk, eller dikt for å lære utenat, eller å kopiere et maleri man har hengende i sin stue for fornøielsens skyld».⁵³ Senere har eksemplarframstilling til privat bruk vært tillatt så lenge den ikke kom i økonomisk konkurranse med opphavsrettshaver.⁵⁴

Det historiske grunnlaget for § 12 var i følge Rieber-Mohn todelt: I europeisk rett var retten til eksemplarframstilling begrunnet i en teori om markedssvikt. Det var for kostbart å håndheve et forbud mot eksemplarframstilling til privat bruk. Opphavsrettshaver burde da heller ta til takke med vederlagsrett. For det andre var det ikke sosialt ønskelig at opphavsretten grep inn i den private sfære. Opphavsretten skulle ikke gripe inn i privatlivets fred og hjemmets ukrenkelighet.⁵⁵

---

⁵⁰ Rognstad (2009) s.223

⁵¹ Jf. Innledning

⁵² Spoor (1996) s.71

⁵³ Ot.prp.nr.19 (1927), s.35

⁵⁴ Innst. O. XI (1960-1961) s.18

⁵⁵ Rieber-Mohn (2010) s. 54-55

En vederlagsrett for opphavsrettshaver taler for at retten til eksemplarframstilling for privat bruk ikke engang er en rettighet for eier av eksemplaret. Tvert imot taler det for at retten til eksemplarframstilling for privat bruk er en rettighet for opphavsrettshaver. Da private kopier uansett kommer til å bli tatt ønsker opphavsrettshaver ikke å forby slik praksis men heller kreve vederlag for den.

At opphavsretten ikke skulle gripe inn i den private sfære taler ikke for at eier av eksemplaret har noen subjektiv rett til privat kopi. Det taler snarere for at opphavsrettshaver ikke ønsker å gripe inn i hva eier av eksemplaret bruker eksemplaret til privat.

3.1.1 Åndsverksloven § 12

Når det ikke skjer i ervervsøyemed, kan enkelte eksemplar av et offentliggjort verk fremstilles til privat bruk. Slike eksemplar må ikke utnyttes i annet øyemed. Opphavsmennene gis en rimelig kompensasjon gjennom årlige bevilgninger over statsbudsjettet. Kongen kan fastsette nærmere regler om fordeling av kompensasjonen.

Regelen i § 12 første ledd åpner for privat eksemplarframstilling når det ikke skjer i ervervsøyemed, når eksemplarframstillingen er av begrenset omfang og når eksemplarene ikke senere utnyttes til noe annet enn privat bruk.

At bruken må være privat sikter tilsynelatende til brukerens privatsfære. Forarbeidene til loven sier at personens privatsfære også skal regnes som privat. Det innebærer familie, venner og andre lukkede kretser med personlig tilknytning mellom deltakerne. Privat bruk innebærer at man har en begrenset rett til spredning slik nevnt i åndsverkloven § 2.

«Det gis adgang til bruk innenfor en persons privatsfære, det vil si innenfor dennes familie- og vennekrets, men også innenfor andre, lukkede kretser der det er personlige tilknytningspunkter mellom deltakerne. I en viss utstrekning kan det fremstilles eksemplar til personlig yrkesmessig bruk.»⁵⁶

Retten til bruk inne privat sfære har som nevnt innledningsvis den innsnevringen at den ikke kan være i økonomisk konflikt med opphavsrettshaver.

At eksemplarframstillingen ikke kan skje i ervervsøyemed sier noe om hensikten med eksemplarframstillingen. Det er forutsatt at selvstendige yrkesutøvere fremdeles kan fremstille

---

⁵⁶ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.38

kopier til sin egen private bruk. Det avgjørende ser ut til å være at bruken er knyttet til personen som gjør fremstillingen og ikke virksomheten.⁵⁷

At eksemplarer ikke må utnyttes i annet øyemed innebærer at eksemplaret ikke senere kan selges eller anvendes til noe annet enn privat bruk. Det burde kanskje legges merke til at et privat fremstilt eksemplar ikke vil falle inn under regelen om konsumpsjon av spredningsretten i åndsverksloven § 19 siden det privat fremstilte eksemplaret ikke er solgt med opphavsmannens samtykke. Men dette avskjærer trolig ikke den begrensede rett til spredning man har etter § 12. Om man er innenfor den private sfære kan slik begrenset spredning likevel finne sted til tross for at opphavsrettshaver ikke uttrykkelig samtykker. Det kan da kanskje spørres hvor begrenset en slik begrenset rett til spredning er.

Lovens første ledd sier ikke noe om hvem som må gjøre fremstillingen. Det må dermed antas at fremstillingen kan gjøres av hvem som helst. Forarbeidene uttaler også at:

«Etter gjeldende rett er det adgang til å bruke fremmed hjelp ved eksemplarframstilling til privat bruk etter § 12.»⁵⁸

«som fremmed hjelp regnes det når den som lar eksemplaret fremstille får hjelp til selve eksemplarframstillingen av noen som befinner seg utenfor vedkommendes familie- eller vennekrets. [...] Som fremmed hjelp anses det både når den som yter hjelpen selv foretar selve eksemplarframstillingen og når han bare stiller kopieringsutstyr [...] til rådighet for den som skal la kopiene fremstille.»⁵⁹

At fremstillingen må være til privat bruk og ikke finne sted i ervervsvirksomhet taler i følge Rognstad for at initiativet til fremstillingen ikke kan være tatt av en fremmed part.⁶⁰ Om en fremmed part tar initiativ til privat eksemplarframstilling vil det være det samme som å drive en virksomhet basert på privat eksemplarframstilling. Om eieren av eksemplaret tar initiativ til privat eksemplarframstilling gjennom tredjepart vil tredjepart bare muliggjøre private eksemplarframstilling.

Retten til privat eksemplarframstilling innebærer bare rett til at «enkelte eksemplar» fremstilles. I utgangspunktet kan altså bare ett eksemplar fremstilles. Forarbeidene til loven sier derimot at selv én fullstendig kopi av et verk som er å finne i handelen vil falle utenfor retten

---

⁵⁷ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.39

⁵⁸ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.39

⁵⁹ Ot.prp.nr.15 (1994-1995) s.110

⁶⁰ Rognstad (2009) s.235

til privat eksemplarframstilling.⁶¹ Dette er begrunnet av at retten til privat eksemplarframstilling kan ikke komme i konkurranse med opphavsrettighetshavers økonomiske rett. Det må da være adgang til å framstille ett fullstendig eksemplar så lenge det ikke kommer i konkurranse med opphavsrettshavers økonomiske rett.

Det burde legges merke til at den innskrenkede tolkningen av retten til å framstille «enkelte eksemplar» ikke er gjengitt i de nyere forarbeidene som vurderte om åndsverksloven måtte endres. Dette i seg selv har kanskje ikke så stor betydning. Det burde nevnes at opphavsdirektivet artikkel 5(2) bokstav b ikke inneholder noen særlig begrensning av hvor mange eksemplarer som kan framstilles så lenge framstillingen ikke kommer i konflikt med «tretrinns testen» i artikkel 5(5).

Åndsverkloven § 12(1) kan bli sett på som et utslag av den tidligere nevnte teorien om markedssvikt. Første ledd begrenser seg til eksemplarframstilling det vil være lite praktisk å forfølge da slik eksemplarframstilling vil være vanskelig å oppdage og av liten økonomisk betydning. Det kan i alle tilfeller sies at § 12 ikke er i konflikt med teorien om markedssvikt. Så lenge ikke eksemplarframstilling gjort til privat bruk ikke innebærer et tap som er stort nok til at opphavsrettshaver vil være tjent med rettslig forfølgelse så er det mer ønskelig å ta til takke med vederlag man får etter § 12.

«Bestemmelsen i første ledd gir ikke rett til å

- a) ettergjøre bygningskunst gjennom oppføring av byggverk,*
- b) framstille maskinlesbare eksemplar av datamaskinprogram,*
- c) framstille maskinlesbare eksemplar av databaser i maskinlesbar form, eller*
- d) framstille eksemplar av kunstverk ved fotokopiering, avstøpning, avtrykk eller tilsvarende fremgangsmåte når eksemplaret kan oppfattes som originaleksemplar.*

Bestemmelsen i første ledd gir ikke rett til å la framstillingen utføre ved fremmed hjelp når det gjelder:

- a) musikkverk,*
- b) filmverk,*
- c) skulptur, billedvev og gjenstander av kunsthåndverk og kunstindustri, eller*
- d) kunstnerisk gjengivelse av andre kunstverk.»⁶²*

---

⁶¹ Ot.prp.nr.15 (1994-1995) s.38

⁶² Åndsverksloven § 12(2)

Bestemmelsen i åndsverksloven § 12(1) gir etter § 12(2) ikke rett til å lage permanente eksemplarer av bygninger, datamaskinprogrammer, databaser og eksemplarer av kunstverk som kan oppfattes som originaleksemplar. Dette er tilsynelatende eksemplarer som normalt vil komme i konflikt med opphavsrettighetshavers økonomiske interesser.

Det sies og at fremmed hjelp ikke kan anvendes for å fremstille permanente eksemplarer av musikk, film eller kunst. Slike eksemplarer kan være like gode som originalen og dermed være i økonomisk konkurranse med opphavsrettshaver.⁶³ Igjen kan dette bli sett på som et utslag av teorien om markedssvikt. Det vil ikke være lønnsomt å gripe inn i mindre brudd mot eksemplarframstillingsretten. Når eksemplarframstilling innebærer en økonomisk trussel så vil grensen til hva som er lønnsomt å forfølge kanskje være overtrådt. Vederlaget opphavsrettshaver får gjennom § 12 dekker antageligvis heller ikke en slik eksemplarframstillingsrett til privat bruk.

Åndsverksloven § 12(3) sier at funksjonshemmede kan fremstille eksemplarer av musikk og film ved fremmed hjelp når det er nødvendig på grunn av funksjonshemningen. Om unntaket i det hele tatt er nødvendig kunne stilles spørsmål til ettersom en annen regel ville innebære forskjellsbehandling av funksjonshemmede. Regelen kan trolig også anvendes for eldre som ikke har forståelse for eller tilgjengelig datamaskin.

«Det er ikke tillatt å fremstille eksemplar etter denne paragraf på grunnlag av en gjengivelse av verket i strid med § 2, eller på grunnlag av et eksemplar som har vært gjenstand for eller er resultat av en omgåelse av vernede tekniske beskyttelsessystemer, med mindre slik eksemplarframstilling er nødvendig etter § 53a tredje ledd andre punktum.»⁶⁴

I § 12(4) er det nevnt to viktige regler som innskrenker retten til eksemplarframstilling for privat bruk. Den første er at en eksemplarframstilling ikke kan finne sted om eksemplarframstillingen tar utgangspunkt i et eksemplar som er i strid med åndsverksloven § 2. Den andre regelen at eksemplarframstilling ikke kan anvende eksemplarer der et teknisk beskyttelsestil-

---

⁶³ Rognstad (2009) s.235

⁶⁴ Åndsverksloven § 12(4)

tak har blitt omgått med mindre det er nødvendig for tilegnelse av lovlig anskaffet verk på relevant avspillingsutstyr; med mindre eksemplarframstilling er nødvendig etter § 53a tredje ledd annet punktum.

Det fjerde ledd sier er at det ikke kan gjøres privat eksemplarframstilling om det anvendes et ulovlig eksemplar eller et eksemplar der et effektivt teknisk beskyttelsestiltak er omgått. Hva som er en gjengivelse i strid med åndsverksloven § 2 er et spørsmål i seg selv. Dette er et spørsmål som jeg vil komme tilbake til nedenfor.⁶⁵

Eksemplarframstilling til privat bruk er likevel lov om omgåelse av det tekniske beskyttelsestiltaket er «nødvendig for tilegnelse av lovlig anskaffet verk på relevant avspillingsutstyr». Som tidligere nevnt er dette en unntaksregel som må tolkes snevert.⁶⁶ Eksemplarframstilling til privat bruk på grunnlag av et eksemplar der et teknisk beskyttelsestiltak har blitt omgått vil hovedsakelig bare være lovlig om det tekniske beskyttelsestiltaket mangler rettslig vern.

Det stilles ikke noe direkte krav til at omgåelsen av teknisk beskyttelsestiltak i seg selv skal være lovlig eller ulovlig.⁶⁷ Men dette har ikke nødvendigvis så stor betydning da avspilling på relevant utstyr nærmest forutsetter at det tekniske beskyttelsestiltaket ikke har rettslig vern. Som nevnt tidligere har sperrer som kun forhindrer privat fremføring ikke rettslig vern.

Det kan fremdeles poengteres at opphavsdirektivet uttrykkelig sier i fortalen at tekniske beskyttelsestiltak ikke skal forhindre anvendelsen og utviklingen av elektronisk utstyr.⁶⁸ Det kan spørres om MP3-spillere blir regnet for å være relevant avspillingsutstyr av samme hensyn. CD-spillere er ikke praktisk anvendelig som avspillingsutstyr i forhold til kapasiteten til en digital avspiller. En slik regel minner derimot mer om lovteksten i åndsverksloven § 11a enn hva man kan utlede av ordlyden i § 12.

Det er vanskelig å utlede noen konkrete subjektive rett til eksemplarframstilling til privat bruk. Desto mindre en rett til framstilling av digitale eksemplarer til privat bruk da disse gjerne er utstyrt med tekniske beskyttelsestiltak som § 12 ikke gir noen direkte rett til å omgå om man tar § 12(4) i betraktning.

---

⁶⁵ Jf. 3.1.4

⁶⁶ Jf. 2.4.2

⁶⁷ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.142

⁶⁸ Opphavsdirektivet fortale 48

Argumentet for at § 12 innebærer en subjektiv rettighet til fremstilling av eksemplarer for privat bruk kan være at det vederlag opphavsrettshaver mottar kan bli sett på som betaling for slik rett. Men et slikt argument har få holdepunkter i lovtekst eller forarbeider. Tvert imot taler teorien om markedssvikt for at det vederlag opphavsrettshaver mottar retter en urett fremfor betaler for en ny rettighet.

Europeisk rettspraksis har uttalt seg om retten til eksemplarframstilling til privat bruk er en subjektiv rettighet. I en fransk sak hadde en privatperson kjøpt en DVD-film ved navn «Mulholland Drive».⁶⁹ På grunn av en kopisperre kunne ikke filmen kopieres til en VHS-kassett. Privatpersonen anla sak og hevdet at kopisperren måtte fjernes slik at han kunne utøve sin rett til eksemplarframstilling til privat bruk. Retten la til grunn at eksemplarframstilling til privat bruk ikke er en subjektiv rettighet men en immunitet mot påtale.

Norsk rettspraksis er relativt taus om spørsmålet om åndsverksloven § 12 er en subjektiv rettighet. Åndsverksloven ser ikke ut til å gi eier av eksemplar noen direkte rett til omgåelse. Snarere er omgåelse av teknisk beskyttelsestiltak utformet tillatelse når et teknisk beskyttelsestiltak ikke har rettslig vern. Retten til permanent eksemplarframstilling til privat bruk ser ut til å være markert av en interesseavveining om eksemplarframstillingen er i økonomisk konflikt med opphavsrettighetshavers økonomiske rettigheter.

Kjennetegnet for om en rettighet er en subjektiv rettighet er som nevnt i innledningen at rettsinnehaveren kan fremtvinge sin rettsutøvelse gjennom rettsapparatet. Så langt ser det ikke ut som om åndsverksloven § 12 kan brukes for å fremtvinge omgåelse av teknisk beskyttelsestiltak. Men om åndsverksloven § 12 ikke kan brukes som direkte tvangsgrunnlag så kan det fremdeles stilles spørsmål til en immunitet mot påtale kan innebære at man kan omgå et teknisk beskyttelsestiltak uten straff.

Når det er sagt så må det sies at før åndsverksloven § 12(4) ble en del av § 12 så var ikke § 12 til hinder for omgåelse av teknisk beskyttelsestiltak. I en sak for lagmannsretten, like før tekniske beskyttelsestiltak fikk rettslig vern, hadde en privatperson laget et omgåelsesverktøy for å omgå det tekniske beskyttelsestiltak som forhindret kopiering av DVD-er. Dette var for å gjøre slik at DVD-er kunne spilles av på et Linux operativsystem. Personen ble frikjent da slik omgåelse ikke var i strid med åndsverksloven § 12 eller andre bestemmelser i loven. Omgåelsen av kopisperren innebar blant annet ikke økonomisk konkurranse med opphavsrettshaver.⁷⁰

---

⁶⁹ Engelsk resyme i IIC 2006 s.760

⁷⁰ RG 2004 s.414 (DVD-Jon)

I følge Rieber-Mohn var ikke kravet om lovlig kopigrunnlag i åndsverksloven § 12(4) konkret påkrevd av opphavsrettsdirektivet. Grunnlaget for kravet om lovlig kopigrunnlag var hensyn til «Tretrinnstesten».⁷¹ «Tretrinnstesten» begrenser begrensninger av opphavsrettshaver rett til eksemplarframstilling.⁷² «Tretrinnstesten» er dermed relevant for vurdering av innholdet av åndsverksloven § 12.

3.1.2 Tretrinnstesten

«Tretrinnstesten» refererer til de tre vilkår som må oppfylles for at en regel som avgrenser opphavsrettighetshavers skal være gyldig. Vilkårene er oppstilt i Bernkonvensjonen artikkel 9(2) og opphavsrettsdirektivet artikkel 5(5). Bern-konvensjonens «tretrinnstest» beskrevet i artikkel 9(2) gjelder kun eksemplarframstillingsretten. Opphavsrettighetsdirektivets «tretrinnstest» beskrevet i artikkel 5(5) gjelder alle avgrensningsregler. Det «tretrinnstesten» har felles i begge tilfeller er at den gjelder avgrensning av opphavsrettighetshavers rettigheter.

Utover konvensjonstekstene finnes det få formelle rettskilder om hvordan vilkårene i tretrinnstesten skal tolkes. Kilder må da bedømmes ut i fra deres argumentasjonsvekt fremfor formell status.⁷³ Det er også hevdet av enkelte at «tretrinnstesten» har alvorlige mangler og kan ikke anvendes direkte av domstoler.⁷⁴ Det er også viktig å legge merke til at «tretrinnstesten» ikke er inntatt i norsk lov. Det blir sagt spesifikt i forarbeidene til åndsverksloven at «tretrinnstesten» kun er et verktøy for lovgiver.⁷⁵

De tre vilkårene i tretrinnstesten er at avgrensningsregelen må gjelde «visse særlige tilfeller» (certain special cases), som «ikke kommer i konflikt med normal utnyttelse av verket» (not conflict with a normal exploitation of the work), og ikke urimelig tilsidesette opphavsrettighetshavers legitime interesser (not prejudice the legitimate interests of the rightsholder).

Betydningen av avgrensningsregelen begrenses til «visse særlige tilfeller» kan kanskje fremstå som noe diffus. Bernkonvensjonen gir ingen spesifikk definisjon av begrepet.⁷⁶ Innholdet

---

⁷¹ Rieber-Mohn (2010) s.114

⁷² Senftleben (2004) s.5

⁷³ Rieber-Mohn (2010) s.85

⁷⁴ Koelman (2006) s.407

⁷⁵ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.30

⁷⁶ WIPO (1971) «Guide to the Berne Convention» s.55

av vilkåret er trolig at hva avgrensningsregelen gjelder er klart definert og har snevert anvendelsesområde og rekkevidde.⁷⁷ En slik definisjon harmonerer godt med en objektiv tolkning av ordlyden «visse særlige tilfeller». Definisjonen legger opp til at kriteriet krever at avgrensningsregelen har et bestemt og avgrenset anvendelsesområde.

At avgrensningen ikke kan være i konflikt med normal utnyttelse kan også være et noe tve-tydig vilkår. Hva er «normal» utnyttelse? «Normal» defineres som noe som er i vanlig eller som er i tråd med en norm, regel eller mønster.⁷⁸ Teorien ser også ut til å dele opp begrepet «normalt» i to kriterier.

Det første kriteriet for «normal» er det empiriske kriteriet. Det som legges til grunn er hva som rent faktisk er vanlig eller ikke skiller seg ut. Det er opphavsrettshavers forventninger om hva som er vanlig utnyttelse som står sentralt. En avgrensningsregel kan etter dette kriteriet ikke forhindre utnyttelse av verket som opphavsrettshaver normalt ville forvente. Men det empiriske kriterium omfatter ikke utnyttelse som ikke enda er påtenkt.⁷⁹ Et slikt kriterium for hva som er normalt harmonerer trolig godt med hva som er avtalt og hva som er lov.

I en tidligere nevnt dom av fransk Høyesterett legges det tilsynelatende til grunn at det er opphavsrettighetshavers forventede anvendelse som skal legges til grunn. Saken om en Mulholland Drive DVD gikk ut på at en person hevdet at han hadde en rett til å omgå en kopisperre for å se filmen med hans foreldre. Fransk Høyesterett la derimot til grunn at det ville være i konflikt med normal utnyttelse av verket. Opphavsrettshaver burde kunne forvente at sønnen kjøper en ny film til foreldrene sine fremfor at det lages en kopi.⁸⁰ Hvor stor vekt dommen skal tillegges er en annen sak. Om tretrinns testen innebærer en så snever kopieringsadgang har blitt sterkt kritisert i teorien.⁸¹

Det andre kriteriet for hva som kan regnes som «normal utnyttelse» er det normative kriteriet. Etter dette kriteriet vil hva som er normalt måtte være i overensstemmelse en standard. Dette kriteriet hevdes å være en dynamisk side av vurderingen som skal omfatte utnyttelsesformer som ikke enda er påtenkt.⁸²

---

⁷⁷ Rieber-Mohn (2010) s.96

⁷⁸ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/normal>

⁷⁹ Rieber-Mohn (2010) s.99

⁸⁰ Engelsk resymé i IIC 2006 s.760

⁸¹ Geiger (2006a) s.80-81

⁸² Rieber-Mohn (2010) s.99

At avgrensningsregelen ikke kan være i konflikt med normal utnyttelse er hovedsakelig ikke et spørsmål om økonomisk skade.⁸³ Det som er sentralt er om avgrensningsregelen er i konflikt med hvordan opphavsrettshaver normalt utnytter sin rett over verket. En avgrensningsregel kan ikke tilsidesette retten til å selge verket selv om opphavsrettshaver får kompensasjon.

Det tredje vilkåret i «tretrinns testen» er at avgrensningsregelen ikke kan urimelig tilsidesette opphavsrettighetshavers legitime rettigheter.

Det er ikke tvilsomt at all kopiering til privat bruk er skadelig for opphavsrettshaver. Om man lager en digital kopi av en CD fremfor å kjøpe et digitalt eksemplar så taper opphavsrettshaveren fortjeneste. Det avgjørende er om kopiering til privat bruk er urimelig.⁸⁴

En naturlig tolking av hva som er urimelig vil i følge noen bero på en proporsjonalitetsvurdering.⁸⁵ En naturlig tolkning av «legitime rettigheter» tilsier at både økonomiske og ideelle rettigheter er relevante momenter.

«The court has consistently held that the principle of proportionality is one of the general principles of Community law. By virtue of that principle, the lawfulness of the prohibition of an ... activity is subject to the condition that the prohibitory measures are appropriate and necessary in order to achieve the objectives legitimately pursued by the legislation in question; when there is a choice between several appropriate measures, recourse must be had to the least onerous, and the disadvantages caused must not be disproportionate to the aims pursued.»⁸⁶

Ovenfor er hvordan proporsjonalitet typisk er beskrevet i europeisk rett. Det er en tredelt vurdering. Et middel for å oppnå et mål må være passende (appropriate) og nødvendig (necessary). Om det er et valg mellom ulike alternativer må man velge det alternativet minst byrdefullt (least onerous). Dessuten må ulempene ikke være uproporsjonale i forhold til det målet

---

⁸³ WIPO (1971) «Guide to the Berne Convention» s.55

⁸⁴ WIPO (1971) «Guide to the Berne Convention» s.56

⁸⁵ Ricketson/Ginsburg (2006) s.776

⁸⁶ Case C-331/88 [1990] ECR I-4023, avsnitt 13

regelen forsøker oppnå (must not be disproportionate to the aims pursued). En relativt lik tolkning av proporsjonalitet gjøres også av norsk Høyesterett.⁸⁷

3.1.3 Tretrinns testen og Åndsverksloven § 12

At en regel skal kunne tillate fremstilling av digitale eksemplarer til privat bruk innebærer normalt ikke at privatpersonen må gi fra seg sitt eksemplar. Det skapes et nytt eksemplar av like god kvalitet som det igjen kan lages ytterligere kopier av. Man har etter åndsverksloven § 12(1) rett til å fremstille enkelte eksemplar til privat bruk så lenge det ikke innebærer økonomisk konkurranse med opphavsrettshaver. Enkelte eksemplar vil som sagt tidligere kunne innebære rett til å fremstille ett fullstendig eksemplar.

Problemet er at selv om en slik individuell eksemplarfremstilling ikke har økonomisk betydning så kan det samme digitale eksemplaret enkelt kopieres videre. Spredning til venner og familie vil som sagt før falle inn under privat bruk om det ikke innebærer økonomisk konkurranse. Men de kan da lage ytterligere kopier og spre disse kopiene videre. Som Rieber-Mohn poengterer vil kopiering av kopiering av kopiering etc. på et punkt kunne ha økonomisk betydning.⁸⁸ I praksis ville rett til fremstilling av digitale eksemplarer til privat bruk kunne innebære at man ikke trenger å kjøpe et eksemplar. Man trenger bare å være venner med noen som har et eksemplar av verket som de har kjøpt eller fått av en annen venn.

Rieber-Mohn argumenterer også for at egen bruk kan likestilles med bruk innenfor husstanden. Dette fordi opphavsrettshaver ikke kan forvente at verket omsettes flere ganger til samme hus.⁸⁹ I flere tilfeller innebærer «DRM» derimot at bruksrett av verk knyttes til en enkelt datamaskin med begrenset mulighet for tilknytning til andre datamaskiner og personer. Det tekniske beskyttelsessystemet på Microsoft Word forhindrer at programmet kan installeres på mer en fire datamaskiner. I praksis innebærer dette at samme husstand kan måtte kjøpe flere eksemplarer av Microsoft Word. På grunn av tekniske beskyttelsestiltak kan det ikke utelukkes at opphavsrettighetshaver i visse tilfeller vil ha en forventning til å omsette et verk flere ganger til samme husstand og i visse tilfeller også flere ganger til samme person.

---

⁸⁷ Rt. 2009 s.839 avsnitt 23

⁸⁸ Rieber-Mohn (2010) s.121-122

⁸⁹ Rieber-Mohn (2010) s.112

Opphavsrettshaver kan forvente å omsette verket fremfor at noen får en kopi gjennom serie-spredning. Slik fremstilling av digitale eksemplarer er problematisk med tanke på at den kan komme i konflikt med normal utnyttelse av verket. Åndsverksloven § 12(4) er da kanskje ikke streng nok for å tilfredsstille «tretrinns testen».

Tretrinns testens tredje vilkår om at avgrensningsregelen ikke kan urimelig tilsidesette opphavsrettighetshavers legitime interesser volder kanskje ytterligere problemer.

Hva som er hensynene bak åndsverksloven § 12 er fremdeles noe uklart. Forarbeidene gir ikke så mye veiledning og teorien ser ut til å sikte til internasjonal utvikling fremfor norske kilder. Om man antar at åndsverkslovens § 12 er ment til å tillate fremstilling av eksemplarer til privat bruk og heller krever vederlag gjennom statsbudsjettet, da det ikke vil være hensiktsmessig å forfølge slik virksomhet, møter man ett problem: Tekniske beskyttelsestiltak i seg selv.

Gjennom tekniske beskyttelsestiltak kan man kontrollere hvordan et verk brukes og hvem det brukes av. Det kan da spørres om å tillate fremstilling av digitale eksemplarer til privat bruk i det hele tatt er nødvendig.

Rieber-Mohn argumenterer for at personopplysningsvernet taler for at kontroll av bruk av eksemplarer gjennom DRM kan krenke personers rettigheter gjennom slik kontroll.⁹⁰ Det kan nevnes at det har vært skandaler som for eksempel Sony-rootkit skandalen fra 2005. Relevansen av slike skandaler er derimot tvilsom. DRM har ikke som hensikt å krenke personers rettigheter og i den grad personvern krenkes vil slikt DRM antageligvis være ulovlig etter personopplysningsloven⁹¹.

Lee Bygrave påpeker at ny teknologi både kan skade og forbedre personvern. Telefoner kan for eksempel brukes til å gjøre samtaler mer private samtidig som at bruk av en telefon kan overvåkes. Dette kalles «the paradox of privacy» som Bygrave selv heller vil kalle «paradox of technology».⁹² Dette taler ikke for at man ikke skal anvende slik teknologi. Ny teknologi vil komme med nye hindre å overkomme. Tvert imot taler det for at man skal regulere ny teknologi på en slik måte at den blir designet med personvern i tankene såkalt «privacy by design».

---

⁹⁰ Rieber-Mohn (2010) s.64

⁹¹ Lov 2000 nr.31 (heretter personopplysningsloven)

⁹² Bygrave (2002) s.102

Videre kan det spørres om vederlaget for fremstilling av digitale eksemplarer til privat bruk er tilstrekkelig. Etter at internett ble allment tilgjengelig er ikke sosiale sirkler begrenset til kun mennesker man møter i virkeligheten. Selv om enkelte eksemplarfremstillinger i seg selv ikke har spesielt stor økonomisk betydning vil de fremdeles kunne ha det når et eksemplar fremstilles av tjuve venner som igjen har tjuve venner osv.

3.1.4 Om Tilgjengeliggjøring for Allmennheten

Åndsverksloven § 12(4) første punktum sier at det ikke er tillatt å fremstille eksemplar på grunnlag av eksemplar som strider mot § 2. En sak er at grensen for hva som regnes som privat bruk etter § 12 gjøres etter ren henvisning til det som er sagt om § 2.⁹³ Man kunne kanskje tenke at forholdet mellom §§ 2 og 12 var uproblematisk. Det er fremdeles merkelig at tilgjengeliggjøring for allmennheten tilsynelatende skiller mellom digitale og andre former for eksemplarer på en måte som § 12 ikke gjør. Taler åndsverksloven § 2 for en annen regel for fremstilling av digitale eksemplarer til privat bruk enn § 12?

Det fantes ikke noe skille mellom digitale eksemplarer og andre eksemplarer da forarbeidene fra 1959-1960 ble skrevet. Åndsverksloven § 12 skal likevel fremdeles være en naturlig avgrensning av § 2.⁹⁴ Da § 12 ikke skiller mellom digitale eksemplarer og andre eksemplarer kan det spørres om § 2 taler for en særlig tolkning av privat bruk for digitale eksemplarer.

«Verket gjøres tilgjengelig for allmennheten når

- a) eksemplar av verket frembys til salg, utleie eller utlån eller på annen måte spres til allmennheten,*
- b) eksemplar av verket vises offentlig uten bruk av tekniske hjelpemidler, eller*
- c) verket fremføres offentlig.*

Som offentlig fremføring regnes også kringkasting eller annen overføring i tråd eller trådløst til allmennheten, herunder når verket stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.»⁹⁵

---

⁹³ Ot.prp.nr.26 (1959-1960) s.31

⁹⁴ Rognstad (2009) s.223 «... naturlig kan ansees som en ren forlengelse av § 2»

⁹⁵ Åndsverksloven § 2(3)

Spredning til allmennheten er i loven beskrevet som salg, utleie eller utlån til allmennheten. Etter ordlyden er det tre kumulative vilkår for at en handling skal kunne kalles spredning til allmennheten. For det første må det være snakk om et eksemplar. For det andre må eksemplaret av verket selges, leies eller lånes ut. For det tredje så må salget, utleiet eller utlånet være til allmennheten.

I utgangspunktet ville man tenke at «eksemplar» i åndsverksloven § 2 skulle omfatte alle former for eksemplarer. Men etter forarbeidene skal «eksemplar» i åndsverksloven § 2 kun omfatte åndsverk som er innarbeidet i et fysisk produkt. Man har kun enerett til spredning av et åndsverk innarbeidet i et fysisk produkt.⁹⁶ Forarbeidene spesifiserer ikke hvorfor dette er tilfellet. Men ettersom åndsverksloven § 2 ble utformet før digitale eksemplarer var tenkelig behøver det ikke bety noe annet enn at loven ikke har blitt endret.

Tolkningen av «eksemplar» kan sees i sammenheng med at det er snakk om spredning av et eksemplar. En bok kan leses digitalt på et nettbrett som om man skulle hatt et fysisk eksemplar av boken. Men om man overfører et digitalt eksemplar av et åndsverk så er ikke det lenger det samme eksemplaret. Det vil i realiteten være skapt et nytt midlertidig eller permanent eksemplar. Du vil ikke spre et digitalt eksemplar på samme måte som et eksemplar inkorporert i et fysisk produkt. Det ville da være betenkelig å kalle spredning av digitale eksemplarer for spredning.

«Salg, utleie eller utlån» vil hovedsakelig være eiendomsoverføring og bruksrettsoverføring. Salg er en eiendomsoverføring av et eksemplar. Utleie og utlån er bruksrett av et eksemplar i bytte mot vederlag eller uten vederlag. Rognstad poengterer at opphavsrettighetsdirektivet artikkel 4 kun beskytter eiendomsoverføring.⁹⁷ Norsk lov gir dermed opphavsrettighetshaver bedre vern enn opphavsrettighetsdirektivet. Det burde her legges merke til at konsumpsjon av spredningsretten etter åndsverksloven § 19 ikke omfatter utleie eller utlån. Forskjellen mellom opphavsrettsdirektivets artikkel 4(1) og åndsverkslovens § 2(3) bokstav a har dermed liten rettslig betydning.

Det er bare spredning til allmennheten som er omfattet av opphavsrettighetshavers rett til spredning. Allmennheten er hovedsakelig et annet ord for «alle». Det sier derimot ikke så mye om avgrensningen for hva som faller utenfor begrepet «allmennheten». Det som kan utledes av ordlyden er at avgrensede kretser av personer ikke er omfattet.

---

⁹⁶ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.27

⁹⁷ Rognstad 2009 s.158

Den rådende definisjonen er fremdeles Knoph som sier at allmennheten avgrenser mot «den forholdsvis snevre krets som familie-, vennskaps, eller omgangsbånd skaper».⁹⁸ Ut i fra et slikt synspunkt vil avgrensede kretser som familie, vennskap og omgangskrets vil normalt falle inn under den ulovfestede retten til privat bruk. I forarbeidene er det presisert at «allmennheten» og «offentlig» skal forstås som det tidligere vilkåret om «utenfor det private området».⁹⁹ Hensikten bak bruken av begrepet «allmennheten» og «offentlig» var kun at det skulle være samsvar med begrepsbruken i åndsverkslovens § 2 og avgrensningsreglene i kapittel 2.¹⁰⁰

Det er denne grensen for hva som er privat som skal anvendes i både åndsverksloven §§ 2 og 12. I seg selv er dette ganske uproblematisk. Men hva som regnes som privat vil variere av andre hensyn avhengig av om begrepet «privat» blir brukt i forhold til spredning, visning eller fremføring.

Tilgjengeliggjøring for allmennheten er en avgrensning av den private bruksrett av hensyn til økonomisk betydning. Avgrensede kretser kan falle utenfor begrepet «allmennheten» så lenge de ikke har noen økonomisk betydning for opphavsrettighetshaver. Motsetningsvis kan en avgrenset krets falle inn under begrepet allmennheten om den har økonomisk betydning for opphavsrettighetshaver. Ervervsvirksomhet burde da naturligvis falle innenfor begrepet «allmennheten» selv om det er snakk om en avgrenset krets personer. På den andre siden vil avgrensede kretser som fritidsklubber for barn falle utenfor «allmennheten». Fritidsklubber er normalt drevet av pedagogiske hensyn og har veldig liten økonomisk betydning for opphavsrettighetshaver.

Opphavsrettighetshavers rett til spredning til allmennheten har en viktig avgrensningsregel i åndsverksloven § 19. Denne regelen kalles konsumpsjon av spredning. Et eksemplar solgt med opphavsrettighetshavers samtykke kan spres videre blant allmennheten. Vilåårene er at verket må være offentliggjort slik beskrevet i § 8. Overdragelsen må også finne sted innen EØS. Regelen betyr at et eksemplar normalt kan selges videre uten opphavsmannens samtykke. Uten å gå dypere inn i regelen om konsumpsjon av spredningsretten så må det igjen po-

---

⁹⁸ Rognstad 2009 s.188

⁹⁹ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.140

¹⁰⁰ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.22

engteres at den ikke gjelder for utleie og utlån. Konsumpsjonsregelen omfatter ikke digitale eksemplarer siden digitale eksemplarer ikke faller inn under spredningsretten.

Etter åndsverksloven § 2 har man ikke enerett til spredning av digitale eksemplarer men man har heller ikke lov til å spre et eksemplar med mindre det er knyttet til et fysisk produkt. Det er da ganske interessant at nyere forarbeider klart påpeker at man har en begrenset rett til spredning av digitale eksemplarer gjennom åndsverksloven § 12.¹⁰¹ Det er da en meget merkelig forskjell mellom spredning slik definert i loven og slik begrepet anvendes i forarbeidene i forhold til åndsverksloven § 12. Det kan kanskje spørres om å tillate spredning av digitale eksemplarer gjennom tolkning av privat bruk er en god tolkning av privat bruk i § 12. Privat bruk etter § 2 omfatter ikke spredning av digitale eksemplarer.

Visning til offentligheten er i åndsverksloven § 2(3) bokstav b beskrevet som «eksemplar av verket vises offentlig uten bruk av tekniske hjelpemidler». Det er fire kumulative vilkår: eksemplar, vises, offentlig og uten bruk av tekniske hjelpemidler.

Vilkåret om at det må være et eksemplar taler igjen for at utgangspunktet må være at alle former for eksemplarer er omfattet. Dette må derimot sees i sammenheng med vilkåret om at det er kun snakk om visning når tekniske hjelpemidler ikke er tatt i bruk. Med tanke på at de ikke er mulig å vise frem et digitalt eksemplar uten å bruke et teknisk hjelpemiddel spiller det liten rolle hvordan man tolker «eksemplar» i dette henseende. Vilkåret at det må være et eksemplar tolkes her i retning av at kun analoge eksemplarer er omfattet da alt digitalt utstyr trolig må betegnes som teknisk hjelpemiddel.

Å vise betyr å la observere noe eller peke ut noe for noen. Man vil da i utgangspunktet tale om en overfladisk fremvisning. Det er ikke innholdet i verket som fremføres men objektet i seg selv eller et poeng som vises frem. Men ved en visning så vil ofte noe av verkets innhold fremføres. Det må dermed avgjøres konkret i hvert tilfelle hvor mye av verket som kan vises frem før det i realiteten blir snakk om en fremføring av verkets innhold. Grensen mellom visning og fremføring må ses i sammenheng med vilkåret om at tekniske hjelpemidler ikke kan bli tatt i bruk om det skal være en visning. Så snart man anvender et teknisk hjelpemiddel vil man raskt gå over i fremføring av innhold fremfor bare å vise eksemplaret.

Visningen må være offentlig for å falle inn under opphavsrettighetshavers rett. Offentlig og privat er en vanlig dikotomi. Enten er noe offentlig eller så er det privat. I utgangspunktet vil

---

¹⁰¹ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.38

dermed alle private visninger falle utenfor opphavsrettighetshavers visningsrett. Begrepet «offentlig» sikter til den samme avgrensning som «allmennheten». Med «offentlig» så menes det noe alle har tilgang til.

I likhet med spredning er visning en avgrensning av privat bruk ut av økonomiske hensyn. Visning har derimot langt mindre økonomisk betydning enn spredning og fremføring. Innholdet av verket blir ikke fremført og den som blir vist verket får ikke mulighet til å sette seg inn i verkets innhold på samme måte som ved spredning. Dette taler for at en snever avgrensning av «privat» ikke er like nødvendig. Men Knophs maksime om at «privat» fremdeles må innebære en viss form for nærhet eller personlig bånd må gjelde også ovenfor visningsretten.

Visningsretten har i likhet med spredningsretten en konsumpsjonsregel. Konsumpsjon av visningsretten er lovfestet i åndsverksloven § 20. Konsumpsjon av visningsretten inntreffer så snart et verk er utgitt slik som beskrevet i åndsverksloven § 8(2) eller overdratt (om det er snakk om et kunstverk eller et fotografisk verk).

Betydningen av konsumpsjonsregelen for visningsretten er først og fremst at verk som opphavsmannen ønsker å holde private kan holdes private. Igjen faller ikke digitale eksemplarer inn under konsumpsjonsregelen siden digitale eksemplarer ikke er omfattet av visningsretten.

Opphavsmannens fremføringsrett etter åndsverksloven § 2(3) bokstav c verner om opphavsmannens rett til offentlig fremføring av verket.

Begrepet «fremføring» retter tanken til en person på en scene som fremfører et verk eller å stå foran klassen sin og presentere sin skoleoppgave. Det var trolig også slik retten i utgangspunktet var avgrenset ettersom dette på et tidspunkt var eneste måte å fremføre et verk. I dag betyr ordet «fremføring» derimot langt mer. Vi har kino, TV, internett og telefon. En persons fysiske tilstedeværelse er ikke lenger nødvendig for å fremføre et verk. Tvert imot er det nå mer normalt at en person ikke er fysisk til stede når et verk fremføres.

Utgangspunktet er nok fremdeles det samme: En fremføring av et verk er en aktiv handling der en person presenterer verkets innhold for noen andre. Det må legges merke til at det ikke er noe krav til eksemplar av verket. Det er verket i seg selv som fremføres og ikke eksemplaret.

I forarbeidet står det at all indirekte visning faller inn under fremføringsretten. Med indirekte visning siktes det blant annet til digital overføring, skjermgjengivelse utsendelse av fjernsyns-

signaler og projisering av verket på lerret.¹⁰² I åndsverksloven § 2(4) sies det også at «*kringkasting eller annen overføring i tråd eller trådløst til allmennheten, herunder når verket stilles til rådighet på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket*» skal regnes som offentlig fremføring. Det er presisert i forarbeidene at eksemplene nevnt i åndsverksloven § 2(4) av praktisk betydning og er ikke ment å være en uttømmende liste.¹⁰³ Det man kan avlede av dette er at alt som faller inn under begrepet «tilgjengeliggjøring til allmennheten» som ikke faller inn under spredning eller visning faller inn under begrepet «offentlig fremføring».

En interessant diskusjon som har dukket opp er den konkrete avgrensningen av «offentlig fremføring» på internett. I Sverige har så langt linking til ulovlig utlagt verk blitt regnet som tilgjengeliggjøring til allmennheten.¹⁰⁴

Etter en rådgivende uttalelse fra Court of Justice ble det derimot fastslått at linking ikke innebærer «tilgjengeliggjøring for allmennheten» med mindre en spærre blir omgått slik at verket blir tilgjengeliggjort for et nytt publikum.¹⁰⁵ Innenfor Europa kan derfor ikke linking til tilgjengeliggjort verk normalt regnes som «tilgjengeliggjøring for allmennheten».

Like ovenfor er en rådgivende uttalelse til Svensson-saken i som nylig gikk for svensk rett. Saken gikk ut på at nyhetsartikler publisert på internett ble lenket til i en annen tjeneste. Stridsspørsmålet var om slik lenking kunne regnes som tilgjengeliggjøring.

Interessant nok taler den rådgivende uttalelsen fra CoJ også for at embedding skal likestilles med linking da det heller ikke er noe nytt publikum ved embedding:

«Such a finding [om linker] cannot be called in question were the referring court to find, although this is not clear from the documents before the Court, that when Internet users click on the link at issue, the work appears in such a way as to give the impression that it is appearing on the site on which that link is found, whereas in fact that work comes from another site.»¹⁰⁶

Dette er nå kanskje den naturlige følgen av at verk som legges ut på internett uten teknisk beskyttelsestiltak som kontrollerer bruk heller ikke kan nekte bruk. Det kan ikke finnes noe

---

¹⁰² Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.140

¹⁰³ Ibid

¹⁰⁴ Rognstad 2009 s.184-185

¹⁰⁵ Court of European Justice, Case C-466/12, avsnitt 24 til 28

¹⁰⁶ Case C-466/12 avsnitt 29

nytt publikum når et verk er fritt tilgjengeliggjort for alle. Noe annet resultat kunne kanskje ikke utledes av regelen om tilgjengeliggjøring. Likestilling av «embedding» og «linking» kunne likevel innebære at man kan bruke et publisert verk som det var ens eget. Reklameinntekter fra en nettside utledes av hvor mange som ser den og et «embeddet» verk kan generere trafikk til en side.

Fremføringsretten har ingen konsumpsjonsregel slik som spredning og visning. Betydningen er at digitale eksemplarer har noe bedre vern mot tilgjengeliggjøring da digitale eksemplarer ikke har noen konsumpsjonsregler. Et digitalt eksemplar kan hovedsakelig bare fremføres offentlig etter regelen i åndsverkloven § 21 som gjelder ved undervisning og gudstjeneste.

Grunnen til at det er en forskjell mellom tolkning av privat bruk i forhold til spredning, visning og fremføring ser hovedsakelig ut til å være et resultat av økonomiske hensyn. Åndsverksloven § 12 ivaretar økonomiske hensyn på samme måte da det må gjøres en vurdering av om fremstillingen av eksemplar til privat bruk er i konkurranse med opphavsrettshaver.

Årsaken til at åndsverksloven § 2 ikke tolker et digitalt eksemplar som et eksemplar når det gjelder spredning og visning er at spredning i realiteten er eksemplarframstilling. Når forarbeidene sier at man har en begrenset spredningsrett gjennom åndsverksloven § 12 sier de at man har en begrenset rett til å la mennesker innenfor ens egen private sfære fremstille enkelte eksemplar. Noen annen regel kan antageligvis ikke utledes av åndsverksloven § 2.

Det kan derimot påpekes at «embedding» minner mer om eksemplarframstilling enn tilgjengeliggjøring for allmennheten. Når man «embedder» et verk på en nettside gjøres det ingen eksemplarframstilling. Det er ganske klart. Man bare anvender en kilde for å lage midlertidige eksemplarer et annet sted. Derimot tillater «embedding» at man bruker et verk som om man skulle ha gjort en eksemplarframstilling. Åndsverksloven § 2 kan dermed kanskje tale for en videre tolkning av eksemplarframstilling.

3.2 Den praktiske betydningen av vern av tekniske beskyttelsestiltak og den private sfære?

Det man ser er at det er vanskelig å tolke noen subjektiv rettighet til omgåelse av tekniske sperrer inn i innholdet av åndsverksloven § 12. Man kan ikke gå til retten og kreve at et teknisk beskyttelsestiltak fjernes med § 12 som rettslig grunnlag.

I norsk rett er det så langt bare én dom relatert til det relativt nye vernet av tekniske beskyttelsestiltak.¹⁰⁷ Denne dommen omhandler knapt omgåelse av tekniske beskyttelsestiltak. Det er snakk om en mann som var interessert i å hjelpe Tele2 forbedre sikkerheten i deres system. Tele2 hadde lenge vært i samtaler med datatilsynet med hadde så langt ikke kommet frem til noen retting av sikkerhetshullet i Tele2 sitt system. Denne mannen ville da forsøke tvinge Tele2 til å rette hullet i sikkerhetssystemet ved å anvende det. Som et resultat ble mannens hjem ransakt og det ble funnet en stor mengde ulovlig nedlastede verk.

Mannen ble dømt for overtredelse av straffeloven § 145 og åndsverksloven § 54(1) bokstav a jf. åndsverksloven §§ 2, 12(1) og 12(4). Straffen var en bot på 20 000 kroner og 30 dager fengsel. Saken ble anket til Borgarting lagmannsretten men dommen ble fastholdt.¹⁰⁸

Denne dommen er kanskje illustrerende for den faktiske situasjonen. I løpet av snart ti år har vernet av tekniske beskyttelsestiltak ikke hatt noen praktisk anvendelse for rettssystemet. Dommen ovenfor tar heller ikke direkte opp noen paragraf i åndsverksloven kapittel 6a.

Premieren av TV-serien «Game of Thrones» sesong 4 ble ulovlig nedlastet og delt over en million ganger på tolv timer.¹⁰⁹ Det burde nevnes at det var så stor etterspørsel at HBO-tjenesten «HBO Go» krasjet. Det antas at mange av nedlastningene var mennesker med lovlig tilgang til å se premieren på premieredagen men ble forhindret på grunn av at «HBO Go» ikke var tilgjengelig. Men denne ulovlige eksemplarframstillingen har ikke fått noen rettslige konsekvenser.

Om man ønsker å bruke et verk uten lovlig rett kan man gå til sider som «Pirate Bay» der man normalt vil finne eksemplarer med omgått teknisk beskyttelsestiltak.¹¹⁰ At man enkelt kan bryte loven uten å straffes for det er derimot ikke et relevant argument for at man har rett til å bryte loven.

I dommen ovenfor ville personen trolig aldri blitt tiltalt for brudd på åndsverksloven om han ikke hadde forsøkt tvinge Tele2 til å forbedre sikkerhetshullet i systemet deres. Årsaken til dette er vernet av den private sfære i og utenfor åndsverksloven. Den samme private sfære som åndsverksloven § 12 skal verne.

---

¹⁰⁷ TAHER-2009-118388

¹⁰⁸ LB-2010-18170

¹⁰⁹ <http://torrentfreak.com/game-of-thrones-premiere-triggers-piracy-craze-140407/>

¹¹⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/The_Pirate_Bay

3.2.1 Straffeloven § 145

«Den som uberettiget bryter brev eller annet lukket skrift eller på liknende måte skaffer seg adgang til innholdet, eller baner seg adgang til en annens låste gjemmer, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder eller begge deler.

Det samme gjelder den som uberettiget skaffer seg adgang til data eller programutrustning som er lagret eller som overføres ved elektroniske eller andre tekniske hjelpemidler.»¹¹¹

Det straffeloven § 145 sier er at brevbrudd eller uberettiget adgang til data eller programutrustning er forbudt. Med uberettiget adgang til data siktes det til datainnbrudd. Loven beskytter informasjon man ikke har skal ha tilgang til.¹¹² Denne regelen var tidligere hvordan tekniske beskyttelsestiltak ble vernet mot omgåelse. Den kan likevel ha slik anvendelse i dag. Åndsverkloven kapittel 6a har derimot forrang i opphavsretten da det er spesialregulering av tekniske beskyttelsestiltak på åndsverk. Men det viktigste å nevne med denne paragrafen er at den ikke bare gjelder brukere av verk.

Når man laster ned verk ulovlig så gjøres det typisk gjennom «Bit Torrent». Dette innebærer at man ikke laster ned gjennom en internett-side men gjennom forbindelse direkte mellom datamaskiner.¹¹³ Det følger av dette at for å avdekke hvem som laster ned ulovlig må man da enten tilby ulovlig bruk av verk, gjøre ulovlig eksemplarframstilling av verk selv, eller skaffe seg uberettiget adgang til data og programutrustning.

Den eneste andre måten å forhindre ulovlig digital eksemplarframstilling er gjennom rettsforfølging av de som gjør urettmessig gjør verk tilgjengelig for allmennheten. Eksemplarframstilling er ikke praktisk eller lovlig å rettsforfølge uten at personen gjør noe for å tilside-sette hans rett til frihet fra inngrep i sin private sfære.

Det er forbudt å omgå tekniske beskyttelsestiltak for å fremstille eksemplar til privat bruk. Samtidig er det forbudt å forhindre omgåelse av tekniske beskyttelsestiltak. Det kan da spørres om ikke det ene formålet med åndsverksloven § 12 lever i beste velgående utenfor åndsverksloven § 12. Man skal ikke gripe inn i den private sfære.

---

¹¹¹ Lov 1902 nr.10 (Straffeloven) § 145

¹¹² Rognstad (2009) s. 365-366

¹¹³ <http://en.wikipedia.org/wiki/BitTorrent>

3.2.2 Åndsverksloven § 11a

«Når tilfeldig eller forbigående fremstilling av midlertidige eksemplar utgjør en integrert og vesentlig del av en teknisk prosess som har til eneste formål å muliggjøre

a) lovlig bruk av et verk, eller

b) en overføring i nettverk av et mellomledd på vegne av tredjeparter,

omfattes slik eksemplarfremstilling ikke av eneretten etter § 2, med mindre den har selvstendig økonomisk betydning.

Bestemmelsen i første ledd gjelder ikke for datamaskinprogrammer og databaser.»¹¹⁴

Åndsverksloven har to sentrale avgrensingsregler av eksemplarfremstillingsretten. En av dem er åndsverksloven § 11a som vist ovenfor. Denne paragrafen lovfester en avgrensning av eksemplarfremstillingsretten for visse midlertidige eksemplarer. Regelen i § 11a har en serie vilkår og en viktig begrensning. Selv om regelen kommer til anvendelse er det likevel viktig å huske at fremstillingen av det midlertidige eksemplaret faller inn under hovedregelen i åndsverksloven § 2 om eksemplarfremstillingen har selvstendig økonomisk betydning.

Paragraf 11a virker kanskje meget snever men den har vid praktisk anvendelse for digitale eksemplarer. Regelen er hovedsakelig laget for å tillate digital bruk av verk.¹¹⁵ Den mest praktiske betydning av dette er for internett da internett er basert på midlertidig eksemplarfremstilling. Om midlertidig eksemplarfremstilling kun skulle finne sted med opphavsrettshavers godkjenning så ville ikke internett kunne fungere. Regelen er ment til å gjøre normal bruk av internett lovlig men vil også omfatte annen bruk av digitale eksemplarer.

Retten til midlertidig eksemplarfremstilling er innført i tråd med opphavsrettsdirektivet artikkel 5(1). I motsetning til avgrensning av rett til fremstilling av eksemplarer for privat bruk er ikke retten til midlertidige eksemplarer valgfri å gjennomføre. Slik bruk av verk skal avgrense opphavsrettshaver rett til eksemplarfremstilling.¹¹⁶ Den eneste forskjellen mellom opphavsrettsdirektivet artikkel 5(1) og åndsverksloven § 11a er tilsynelatende at innholdet av bokstav a og b er i ulik rekkefølge. Ellers er åndsverksloven § 11 a praktisk talt identisk med opphavsrettsdirektivet artikkel 5(1).

---

¹¹⁴ Åndsverksloven § 11a

¹¹⁵ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.140

¹¹⁶ Opphavsrettsdirektivet Art. 5(1) «... *shall be exempted*...»

Det første vilkåret er at fremstillingen av det midlertidige eksemplaret må være tilfeldig eller forbigående. Det er med andre ord ikke nok at eksemplaret er midlertidig. Fremstillingen av eksemplaret må også være midlertidig eller tilfeldig. Forarbeidet presiserer at med «tilfeldig» så menes det at fremstillingen av det midlertidige eksemplaret må være vilkårlig og utilsiktet.¹¹⁷

Fremstilling av eksemplaret må utgjøre en integrert og vesentlig del av en teknisk prosess. At eksemplarframstilling må være en del av en teknisk prosess må sees i sammenheng med formålet til loven. Bruk av digitale eksemplarer og internett generelt sett skal ikke være forbudt.

Deretter følger det to alternative vilkår for hva formålet med den midlertidige eksemplarframstillingen skal være. Disse alternative formålene er lovlig bruk eller overføring i nettverk. Dette er de eneste gyldige formålene for midlertidig eksemplarframstilling.

Den naturlige tolkingen av «lovlig bruk» tilsier at midlertidig eksemplarframstilling må ha som formål å muliggjøre bruk på grunnlag av avtale eller lov. Har man en rett til bruk et eksemplar skal ikke opphavsrettighetshaver normalt kunne gripe inn i den retten til bruk av eksemplaret. Opphavsrettighetshavers rett er hovedsakelig knyttet til verket og ikke det medium det midlertidige eksemplaret er lagret på.

At bruken må være lovlig kunne tenkes at bare forbyr bruk som strider mot lov. Forarbeidene presiserer at vilkåret om å være lovlig innebærer at bruken ikke kan stride mot avtale. Handlinger som ikke er opphavsrettslig relevante er heller ikke omfattet. I følge forarbeidene sikter dette særlig til at nettleasing (browsing) ikke er omfattet av loven.¹¹⁸ Selv om man ser på et verk som er tilgjengeliggjort for allmennheten uten opphavsrettshavers tillatelse vil man da ikke kunne straffes for eksemplarframstilling. «Browsing» kan ikke innebære permanent eksemplarframstilling.

At man ikke kan forby «browsing» er kanskje åpenbart. Det ville forhindre internett fra å fungere. Alternativet ville være å be om opphavsrettshavers tillatelse til å se på vernet verk for alt man skulle ville se på internett. Det ville fullstendig forhindre internett fra å virke. Likevel må det påpekes at «browsing» misbrukes i stor grad for å gjøre bruk av digitale eksemplarer lovlig. Med tanke på hvor raskt man kan laste ned informasjon fra internett er det ikke lenger behov for permanent eksemplarframstilling for å bruke et verk.

---

¹¹⁷ Ot.prp.nr.46 (2004-2005) s.141

¹¹⁸ Ibid

Fremstilling som muliggjør «overføring i nettverk av et mellomledd på vegne av tredjeparter» forstås normalt som et generelt vern av internett. Det ville stride mot grunnleggende personvern hensyn om all digital informasjon måtte overvåkes og godkjennes av tredjepart. Slik overvåkning ville være nødvendig om midlertidig eksemplarframstilling med formål å overføre informasjon i nettverk på vegne av andre skulle falle inn under opphavsrettshavers eksemplarframstillingsrett. For det andre så kan man da ikke holde de som overfører et verk ansvarlig for om slik overføring er lovlig.

Forarbeidene poengterer at det forutsettes at tredjepart ikke griper inn i informasjonen som transporteres.¹¹⁹ Dette er ganske naturlig da slik inngripen ikke lenger ville bare være transport og ville innebære brudd på personvern og urettmessig tilgang til vernet verk. Internett kan ikke fungere på en slik måte at bruken i seg selv var et brudd på opphavsrettigheter. Dette kan sees i sammenheng med blant annet opphavsrettsdirektivets forale avsnitt 48. Der blir det sagt at tekniske beskyttelsestiltak ikke burde forhindre normal bruk eller utvikling av elektronisk utstyr. Man skulle kunne anta at det samme hensyn gjelder for inngrep i internetts bruk og utvikling.

I alle tilfeller kan ikke den midlertidige eksemplarframstillingen ha selvstendig økonomisk betydning. Dette er et unntak fra avgrensningsregelen. Opphavsmannen skal ikke kunne gripe inn i normal bruk av internett. Men normal bruk skal ikke kunne tilsidesette opphavsrettighetshavers legitime interesser.

Nøyaktig hvordan man skal vurdere hva «selvstendig økonomisk betydning» innebærer er presisert i forarbeidet til loven at må sees i sammenheng med «tretrinns testen».¹²⁰ Dette innebærer at det må vurderes om fremstilling tilfredsstiller vilkårene «visse særlige tilfeller», «ikke kommer i konflikt med normal utnyttelse av verket» og «ikke urimelig tilsidesette opphavsrettighetshavers legitime interesser».¹²¹

Det første vilkåret i «tretrinns testen» har antageligvis liten betydning ettersom loven om rett til midlertidig eksemplarframstilling er praktisk identisk med opphavsrettsdirektivets regel for midlertidig eksemplarframstilling. Videre er ikke vurderingen om slik fremstilling kommer i konflikt med normal utnyttelse av verket hovedsakelig en vurdering av økonomisk betydning. Hvordan det andre vilkåret i «tretrinns testen» skulle anvendes på vurderingen om en fremstil-

---

¹¹⁹ Ibid

¹²⁰ Ibid

¹²¹ Jf. 3.1.2

ling har økonomisk betydning er da antageligvis ganske usikker. Det som er interessant er nok heller om den midlertidige fremstillingen tilsidesetter opphavsrettighetshavers legitime interesser. Det viktige momentet ved vurdering av om en midlertidig eksemplarfremstilling har selvstendig økonomisk interesse er da den proporsjonalitetsvurdering som det tredje vilkåret av «tretrinns testen» sikter til.

Rieber-Mohn påpeker at det tredje vilkåret i «tretrinns testen» har som hensikt å justere avgrensingsregelen.¹²² Det stemmer godt overens med en vurdering av selvstendig økonomisk betydning. At man skal ta hensyn til «tretrinns testen» ved vurdering av selvstendig økonomisk interesse innebærer da at det vurderes om passende og nødvendig, minst byrdefullt, og ikke uproposjonalt i forhold til målet som regelen forsøker oppnå.

Hvor stor praktisk anvendelse unntaket fra avgrensingsregelen i åndsverksloven § 11a har er en annen sak. Opphavsrettighetshavere vil normalt gå etter de som legger ut digitale eksemplarer fremfor de som kun fremstiller midlertidige eksemplarer. Som nevnt er det ulovlig etter straffeloven § 145 å gjøre datainnbrudd. Man kan da ikke fritt undersøke hvilke midlertidige eksemplarfremstillinger en person har gjort. Overvåkning av internett vil antageligvis stride mot personopplysningsloven og retten til privatliv etter den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon¹²³ artikkel 8.

3.3 Konklusjon

Man har ingen rett til å omgå vernede tekniske beskyttelsestiltak på grunnlag at retten til fremstilling av eksemplar til privat bruk. Åndsverksloven §§ 53a og 53b åpner ikke for at vernede tekniske beskyttelsestiltak må vike for at privatperson skal kunne gjøre eksemplarfremstilling til privat bruk. Åndsverksloven § 12 inneholder ingen subjektiv rett til omgåelse av vernede tekniske beskyttelsestiltak.

Åndsverksloven § 12 er i seg selv ikke i alle tilfeller passende til å regulere fremstilling av digitale eksemplarer til privat bruk. Loven forhindrer ikke eksemplarfremstilling som individuelt ikke har økonomisk betydning men som samlet kan ha stor økonomisk betydning. Det kan se ut som § 12 ikke beskytter opphavsrettshavere tilstrekkelig mot slik bruk av åndsverk. Om retten til eksemplarfremstilling skal beskytte opphavsrettshavere mot fremstilling av digitale eksemplarer til privat bruk gjennom vederlag for slik bruk (markedssviktteorien) så kan

---

¹²² Rieber-Mohn (2010) s.102

¹²³ Lov 1999 nr.30 (Menneskerettsloven som gjør den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon til norsk lov)

det stilles spørsmål til om det vederlaget er proporsjonalt i forhold til digital eksemplarframstilling i den private sfære.

Samtidig er det ikke praktisk å forfølge omgåelse av vernede tekniske beskyttelsestiltak. Omgåelse av tekniske beskyttelsestiltak vil normalt finne sted innenfor den vernede private sfære. Det vil i mange tilfeller til og med være ulovlig å undersøke om en teknisk sperre har blitt omgått av en spesifikk person. Det finnes heller ingen rettsavgjørelser om omgåelse av vernede tekniske beskyttelsestiltak i norsk rett. Det internasjonale bildet er ikke særlig mye bedre. Man kan bare anta at når omgåelse av teknisk beskyttelsestiltak forfølges rettslig så forfølger opphavsrettshaver den tilgjengeliggjøring for allmennheten som skjer i ettertid.

For at internett skal kunne fungere så har man i praksis en vid adgang til bruk av vernede verk der teknisk beskyttelsestiltak har blitt omgått. Gitt at slik bruk ikke innebærer tilgjengeliggjøring eller permanent eksemplarframstilling. Med tanke på hvor raskt nedlastning og opplasting av informasjon på internett er i ferd med å bli er dette kanskje en skremmende utvikling. I løpet av få år vil trolig ikke permanente eksemplarer av noe verk være nødvendig om man ønsker å bruke verket. Desto viktigere blir forfølging av urettmessig tilgjengeliggjøring for allmennheten.

Interessant nok ser det ut som at om man ønsker å verne tekniske beskyttelsestiltak i fremtiden så gjøres det kanskje best gjennom opphavsrettshavers rett til tilgjengeliggjøring for allmennheten. I praksis har et rent omgåelsesvern liten betydning da undersøkelse av omgåelse av tekniske beskyttelsestiltak har funnet sted er ulovlig. Man kan da kanskje si at i praksis innebærer hensynet til den private sfære at forbudet mot omgåelse av vernede tekniske beskyttelsestiltak ikke er en subjektiv rettighet for opphavsrettshaver. Selv om vern mot omgåelse av tekniske beskyttelsestiltak på papiret er en subjektiv rettighet.

De viktigste funksjonene til vernet av tekniske beskyttelsestiltak ser ut til å være forbudet mot omgåelsesverktøy og regulering av tekniske beskyttelsestiltak i seg selv. Om et omgåelsesverktøy er tilgjengeliggjort for allmennheten kan vernet av tekniske beskyttelsestiltak anvendes. Kontroll av hva tekniske beskyttelsestiltak kan kontrollere bidrar trolig til forsvarlig bruk av tekniske beskyttelsestiltak fra opphavsrettighetshavers side. Opphavsrettighetshaver kan ikke utøve slik kontroll over verket at rettighetshaver ikke fritt kan bruke verket så lenge slik bruk ikke strider mot åndsverksloven. Ikke at det ser ut til å være det forbudet mot omgåelse hadde som hovedformål.

4 Litteraturliste

Bechtold (2006b): Bechtold, Stefan, «Directive 2001/29/EC», i *Concise European Copyright Law*, Thomas Dreier og Bern Hugenholtz (red.), 2006

Bygrave (2002): Bygrave, Lee A., *Data Protection Law: Approaching Its Rationale, Logic and Limits*, Haag 2002.

Geiger (2006a): Geiger, Christophe, «The Private Copy Exception, an Area of Freedom (Temporarily) Preserved in the Digital Environment», *International Review of Industrial Property and Copyright Law*, 2006.

Koelman (2006): Koelman, Kamiel J., «Fixing the Three-Step Test: The Three-Step Test is at the core of copyright law», *European Intellectual Property Review*, 2006.

Ricketson/Ginsburg (2006): Ricketson, S. Sam og Jane C. Ginsburg, *International copyright and neighbouring rights: the Berne Convention and beyond*, Oxford 2006.

Rieber-Mohn (2010): Rieber-Mohn, Thomas, *Digital Privatkopiering – åndsverksloven § 12 i møte med tekniske beskyttelsessystemer og rettslige omgåelsesforbud*, Oslo 2010.

Rognstad (2009): Rognstad, Ole Andreas, *Opphavsrett*, (i samarbeid med Birger Stuevold Lassen), Oslo 2009.

Selmer/Lilleholt (2004): Selmer, Knut S. og Kåre Lilleholt (rev.), «Subjektive rettigheter», i *Knops oversikt over Norges rett*, Kåre Lilleholt (red.), Oslo 2004.

Senftleben (2004): Senftleben, Martin, *Copyright Limitations and the Three-Step Test: An Analysis of the Three-Step Test in International and EC Copyright Law*, Haag 2004.

Smith (2009): Smith, Eivind, *Konstitusjonelt Demokrati*, Bergen 2009

Spoor (1996): Spoor, Jap H., «The Copyright Approach to Copying on the Internet: (Over)Stretching the Reproduction Right?», i *The future of copyright in a digital environment, Proceedings of the Royal Academy Colloquium organised by the Royal Academy of Sciences (KNAW) and the Institute for Information Law (Amsterdam 95/07/6-7)*, P. Bernt Hugenholtz (red.), Haag 1996.

WIPO (1971): World Intellectual Property Organization, *GUIDE to The BERNE CONVENTION for the Protection of Literary and Artistic Works (Paris Act 1971)*, Genève 1971.

4.1 Lover og Regelverk

4.1.1 Norske Lover og Forskrifter

Almindelig Borgerlig Straffelov av 22.mai 1902 nr.10 (Straffeloven)

Lov av 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven)

Lov av 21. mai 1999 nr.30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Lov av 14. april 2000 nr.31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven).

Forskrift av 21. desember 2001 nr. 1563 til åndsverkloven

4.1.2 Multilaterale Konvensjoner

Bernkonvensjonen

Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen

Wienkonvensjonen

4.1.3 EU- og EØS-relaterte regelverk

Europaparlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF av 22.mai 2001 om harmonisering av visse sider ved opphavsrett og beslektede rettigheter i informasjonssamfunnet (Opphavsrettsdirektivet)

4.1.4 Forarbeider

Ot.prp. nr. 19 (1927)

Ot.prp. nr. 26 (1959-1960)

Ot.prp. nr. 15 (1994-1995)

Ot.prp. nr. 46 (2004-2005)

Innst. O. XI (1960-1961)

Innst. O. nr. 103 (2004-2005)

4.1.5 Norske Rettsavgjørelser

Rt. 2000 s. 1811 (Finanger I)

Rt. 2009 s. 839 (Alkoholreklame)

RG. 2004 s. 414 (DVD-Jon)

Tingrett TAHER-2009-118388

Borgarting Lagmannsrett LB-2010-18170

4.1.6 Utenlandske Rettsavgjørelser

Cour de cassation (1 re ch. civ.), 28 février 2006, Studio Canal, Universal Pictures video France et SEV c/ S. Perquin et Ufc que Choisi, se IIC Case report: Supreme Court (Cour de cassation) FRANCE, IIC (2006)

Case C-331/88 The Queen v Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte FEDESA and others [1990] ECR I-4023

4.1.7 Nettsider

http://no.wikipedia.org/wiki/Digital_informasjon

http://en.wikipedia.org/wiki/Digital_rights_management

http://en.wikipedia.org/wiki/Copy_protection

<http://en.wikipedia.org/wiki/Cryptography>

<http://www.vg.no/rampelys/datakriminalitet/norsk-ungdom-gjoer-opproer-mot-foreslaatt-mp3-lov/a/266560/>

<http://kulturradet.no/stotteordninger/flb-prosjektstotte>

http://www.dagbladet.no/2014/03/28/kultur/bok/litteratur/arets_vakreste_boker/bokdesign/32516899/

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/normal>

<http://torrentfreak.com/game-of-thrones-premiere-triggers-piracy-craze-140407/>

http://en.wikipedia.org/wiki/The_Pirate_Bay

<http://en.wikipedia.org/wiki/BitTorrent>